

Ewaluacja zewnętrzna

realizacji

Lokalne Strategii Rozwoju
na lata 2014-2020

Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania
„Brama na Podlasie”

Realizacja:

OMIKRON Mariusz Wachowicz

Unia Europejska

Podlaskie

Krajowa Sieć
Obszarów Wiejskich

Program
Rozwoju
Obszarów
Wiejskich
na lata 2014-2020

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie

Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 – Minister Rolnictwa i
Rozwoju Wsi.

Raport opracowany przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Brama na Podlasie”, współfinansowany
ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów
Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

1. Wstęp

Ewaluacja i zasady jej prowadzenia w LGD wynikają z wytycznych nr 10/1/2022 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 31 maja 2022 roku. Planowane cele, metody i narzędzia ewaluacyjne mieszczą się w zakresie wytyczonym przez *Podręcznik Monitoringu i Ewaluacji Lokalnych Strategii Rozwoju* z marca 2017 roku. Niemniej potrzeba ewaluacji wynika również z samego procesu realizacji Strategii oraz konieczności ciągłej dbałości o utrzymanie wysokiej jakości podejmowanych interwencji.

Zmiany społeczne i gospodarcze sprawiają, że konieczna jest analiza Strategii pod kątem jej aktualności, ale także sprawności i efektywności jej dotychczasowej realizacji oraz użyteczności podejmowanych działań i przyjmowanych rozwiązań. Rzetelne ocenienie Strategii na tym etapie wdrażania wymaga nie tylko przyjrzenia się uzyskanym efektom, ale także samemu procesowi, aby można było zidentyfikować elementy wymagające poprawy. Uzyskane wyniki zostaną wykorzystane w procesie aktualizacji Strategii oraz innych dokumentów Stowarzyszenia, ale również uwzględnione przez LGD w kolejnym okresie programowania 2021-2027.

Niniejszy raport jest zwięźczeniem ewaluacji prowadzonej w LGD w 2022 roku. Dane wykorzystane w raporcie pochodzą z różnych okresów od rozpoczęcia realizacji strategii w 2016 roku do 31 grudnia 2021. Oprócz danych z monitoringu prowadzonego systematycznie przez organy LGD, w planach komunikacji określone są konkretne działania mające na celu pozyskiwanie informacji oraz dzielenie się nimi z interesariuszami i ze społecznością. Działania te, szczególnie polegające na ankietowaniu odpowiednich grup respondentów, prowadzone były przez LGD systematycznie, według harmonogramu zapisanego w planie komunikacji.

Większość procesu zbierania danych potrzebnych do ewaluacji spoczywa na pracownikach Stowarzyszenia. Bez nich, ich systematycznej pracy i zaangażowania nie udało by się zgromadzić materiału do napisania niniejszego dokumentu. Podziękowania należą się nie tylko Pani Prezes, pracownikom, i członkom Zarządu ale także zaangażowanym w wywiady członkom Rady, uczestnikom spotkań grupowych, wnioskodawcom i beneficjentom. Nie można zapomnieć również o szeregowych członkach Stowarzyszenia, sympatykach oraz wszystkich respondentach, którzy rzetelnie wypełniali ankiety.

2. Streszczenie najważniejszych wyników badania

Na terenie działania Stowarzyszenia LGD „Brama na Podlasie” na koniec 2021 roku mieszkało 100 774 osób i liczba ta była mniejsza o 4% w stosunku do roku 2015. W większości gmin występuje trend depopulacyjny. Jedynie w gminie wiejskiej Wysokie Mazowieckie mieszkańców w ciągu ostatnich kilku lat przybyło.

Liczba mężczyzn i kobiet w wieku produkcyjnym na obszarze działania LGD jest mniejsza, niż na terenie całego województwa podlaskiego. Najwięcej osób w wieku produkcyjnym mieszka na terenie gminy Ciechanowiec, Rutki i Szumowo. Najmniej w gminach: Kulesze Kościelne i Szepietowo.

Wzrasta liczba ludności powyżej 65 roku życia, co oznacza, że populacja obszaru LGD, podobnie jak i województwa, starzeje się w tempie nieco szybszym niż w województwie. Najwięcej seniorów mieszka na terenie gminy wiejskiej Brańsk, Rudka i Klukowo.

W ostatnich latach w szybkim tempie spada liczba osób objętych środowiskową pomocą społeczną. Średnio w gminach LGD od 2015 do 2020 o 38% spadła liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.

Aktywność społeczna mieszkańców obszaru działania LGD „Brama na Podlasie” jest umiarkowana. Przeciętnie w gminach LGD było zarejestrowanych ponad 30 na 10 tysięcy mieszkańców fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych. To mniej niż w całym województwie podlaskim.

W ostatnich latach na obszarze LGD dynamicznie zmniejsza się liczba osób bez pracy. W ostatnich latach liczba osób bezrobotnych spadła o 41%. Relatywny spadek liczby bezrobotnych jest wyższy niż w województwach podlaskim.

Większość mieszkańców LGD (66%) uważa że ich gmina jest dobrym miejscem do życia, w tym częściej niż co trzeci mieszkaniec (35%) zdecydowanie zgadza się, że jego gmina to miejsce, gdzie może realizować swoje potrzeby. Przeciwnego zdania jest rzadziej niż co dziesiąty mieszkaniec. Co czwarta badana osoba nie ma wyrobionego zdania w tej sprawie.

Najwyższe oceny wśród mieszkańców spośród różnych obszarów aktywności gminy otrzymała infrastruktura i oferta sportowa i rekreacyjna. Najwięcej negatywnych ocen uzyskiwały obszary związane z rynkiem pracy, także tym pozarolniczym oraz działania na rzecz niektórych grup defaworyzowanych.

Zdecydowana większość mieszkańców LGD (87%) korzystała w ostatnim czasie z obiektów, infrastruktury finansowanej ze środków unijnych, w tym 41% twierdzi, że często korzysta z tych obiektów.

Projekty poprawiające infrastrukturę są potrzebne i cieszą się dużym zainteresowaniem mieszkańców obszaru LGD. Znikomy odsetek jest przeciwnego zdania, a jedna piąta respondentów nie zajęła stanowiska w tej sprawie.

Gdyby mieszkańcy Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Brama na Podlasie” mogli decydować o przeznaczeniu dodatkowych środków finansowych, to spożytkowałyby je przede wszystkim na rozwój infrastruktury drogowej. Na kolejnym miejscu wsparcie otrzymałyby infrastruktura oraz oferta sportowa i rekreacyjna, zwiększenie liczby miejsc pracy poza rolnictwem oraz infrastruktura i oferta kulturalna.

Biuro i pracownicy LGD zostali ocenieni bardzo wysoko. Mieszkańcy wysoko cenią sposób, w jaki są traktowani przez pracowników, ich kompetencje oraz zaangażowanie w wykonywanie swoich obowiązków. Respondenci najczęściej informacji uzyskują dzwoniąc do Biura.

Ponad połowa mieszkańców uważa, że nabory wniosków organizowane przez LGD w większości odpowiadały na potrzeby lokalnej społeczności, 46% jest zdania, że wpisywały się w nie idealnie. Nabory organizowane przez LGD „Brama na Podlasie” pomogły w rozwiązaniu wielu lokalnych problemów (rozwój infrastruktury społecznej, aktywizowanie mieszkańców, rozwój infrastruktury turystycznej).

Spis treści:

1. Wstęp.....	- 2 -
2. Streszczenie najważniejszych wyników badania.....	- 3 -
3. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji.....	- 6 -
3.1. Cel główny i cele szczegółowe badania.....	- 6 -
3.2. Zakres przedmiotowy badania	- 6 -
3.3. Kryteria ewaluacyjne	- 6 -
3.4. Pytania badawcze.....	- 6 -
4. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania	- 9 -
5. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją.....	- 12 -
5.1. Charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju	- 12 -
5.2. Opinie i potrzeby mieszkańców obszaru Lokalnej Strategii Rozwoju	- 20 -
5.3. Funkcjonowanie LGD	- 27 -
5.4. Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju	- 39 -
6. Odpowiedź na wszystkie wskazane pytania badawcze	- 44 -
7. Podsumowanie, wnioski i rekomendacje	- 48 -
8. Spis tabel i wykresów	- 50 -
9. Aneksy tworzone w toku realizacji badania	- 52 -
9.1. Scenariusz wywiadu pogłębianego z wnioskodawcami/beneficjentami:	- 52 -
9.2. Scenariusz wywiadu pogłębianego z przedstawicielami gmin:	- 52 -
9.3. Ankieta kierowana do wnioskodawców, beneficjentów i członków LGD	- 53 -
9.4. Ankieta kierowana do mieszkańców obszaru LGD.....	- 58 -
9.5. Scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego	- 66 -

3. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji

3.1. Cel główny i cele szczegółowe badania

Celem głównym badania jest przeprowadzenie ewaluacji zewnętrznej funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania oraz realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju.

Cele szczegółowe:

- Wypełnienie obowiązku przeprowadzenia ewaluacji zewnętrznej (zgodnie z Wytycznymi 10/1/2022 MRiRW).
- Uzyskanie użytecznych informacji na temat wdrożenia LSR.
- Opracowanie rekomendacji oraz planu ich wdrożenia.
- Wykorzystanie wyników badań społecznych we wstępnej konceptualizacji kolejnej LSR

3.2. Zakres przedmiotowy badania

Realizacja LSR: stopień realizacji celów i wskaźników, stopień realizacji wybranych operacji, wykorzystania budżetu, jakość stosowanych kryteriów wyboru operacji i procedur, oddziaływanie realizacji LSR na rozwój lokalny, bariery realizacji LSR, jakość procesu partycypacji, operacji i procedur.

Działalność biura: efektywność pracy biura i organów LGD, ocena przebiegu konkursów, ocena sposobu przepływu informacji, efektywność promocji i aktywizacji lokalnej społeczności, innowacyjność, proces rozwoju pracowników, efektywność animacji i doradztwa, ochrona danych osobowych, jakość procesu archiwizacji i monitoringu.

Funkcjonowanie partnerstwa: jakość podejmowanych uchwał, skuteczność nadzoru nad biurem LGD, jakość reakcji na zmieniające się warunki, umiejętność współpracy i atmosfera pracy, skuteczność działań strategicznych, jakość współpracy regionalnej i ponadregionalnej, jakość relacji z otoczeniem i promocji.

3.3. Kryteria ewaluacyjne

Kryteria ewaluacyjne stosowane w badaniach to: **skuteczności** bezpośrednio pozwalająca ocenić, na ile efektywne są działania w zakresie osiągania celów określonych w dokumentach programowych oraz jak skuteczna jest działalność biura LGD. Z kryterium skuteczności powiązane jest również kryterium **użyteczności**, które rozumiane jest, jako kryterium pozwalające ocenić stopień zaspokojenia istotnych potrzeb grup docelowych lub przyczynienia się do rozwiązywania problemów, niezależnie od tego, czy były one zasygnalizowane przez cele interwencji. Zastosowane będzie także kryterium **trwałości**. Trwałość – w przypadku tego badania – pozwoli ocenić, w jakim stopniu pozytywne efekty zrealizowanych interwencji (na poziomie celów) mogą trwać po zakończeniu finansowania zewnętrznego, a także czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tych projektów na proces rozwoju społeczności lokalnej w dłuższym okresie.

3.4. Pytania badawcze

Zgodnie z wytycznymi nr 10/1/2022 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 31 maja 2022 roku opracowane zostaną odpowiedzi na poniższe pytania badawcze zgrupowane w kategorii analityczne: Ocena wpływu na główny cel LSR (jeśli inny niż obszary poniżej)

- Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?

Ocena wpływu na kapitał społeczny

- Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
- W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?

Przedsiębiorczość

- W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
- Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?

Turystyka i dziedzictwo kulturowe

- W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
- W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?

Grupy defaworyzowane

- Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
- Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
- Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?

Innowacyjność

- W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
- Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?

Projekty współpracy

- Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?
- Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?

Ocena funkcjonowania LGD

- Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?
- Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
- Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?

Ocena procesu wdrażania

- Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?
- Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?
- Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?
- Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?

Wartość dodana podejścia LEADER

- Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?
- Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?
- Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?

- Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

Dodatkowe pytania badawcze:

- Jak układała się współpraca z Samorządem Województwa?
- Jaki jest wpływ systemu zbierania i przekazywania informacji o wdrażaniu i monitoringu Urzędu Marszałkowskiego na sprawność funkcjonowania LGD?
- Jak LGD funkcjonowała w warunkach niepewności legislacyjnej?
- Czy długość procesu weryfikacji wniosków wpłynęła na planowe osiągnięcie wskaźników oraz na wizerunek LGD?
- Czy zasady realizacji projektów grantowych PROW spełniały kryteria prostoty i przyjazności finansowej dla LGD i realizatorów zadań?
- Czy brak standaryzacji procedur na poziomie województwa wpłynął na szybkość i jakość weryfikowania wniosków?
- Jaka jest jakość i znaczenie funkcjonowania wojewódzkiej sieci LGD?

4. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania

Przeprowadzenie badania wymagało zebrania informacji pochodzących z szeregu rozproszonych źródeł, dokonania ich analizy, a następnie wypracowania rekomendacji na poziomie eksperckim. Implikuje to konieczność zastosowania w badaniu szerokiego instrumentarium metod i technik badawczych, dzięki którym możliwe było zgromadzenie kompletnego i wiarygodnego materiału badawczego dotyczącego efektów realizacji LSR. W związku z powyższym, zaplanowano realizację badania z wykorzystaniem koncepcji **triangulacji** metodologicznej.

Triangulacja to zróżnicowanie źródeł danych, metod badawczych i perspektyw badawczych, dzięki któremu możliwe jest zgromadzenie wszechstronnego materiału badawczego i poddanie go kompleksowej analizie i ocenie. Triangulacja została zastosowana odnośnie do:

- źródeł danych: przeanalizowane zostały zarówno dokumenty zastane różnego typu, jak i dane pochodzące ze wcześniejszych badań; zostały one uzupełnione danymi pierwotnymi;
- metod badawczych: łączenie różnych metod badawczych w badaniu tych samych zagadnień, co pozwoliło na uchwycenie różnych aspektów badanego przedmiotu; podejście to pozwoliło też wykorzystać mocne strony każdej metody przy wzajemnej ograniczeniu ich słabości;
- perspektyw badawczych: ewaluacja została przeprowadzona przez pracowników biura LGD oraz przez zewnętrznych doświadczonych badaczy, co pozwoliło uzyskać bogatszy i bardziej wiarygodny obraz badanych zagadnień.

Poza tym zastosowany został partycypacyjny model badania, którego ideą jest jak najszersze zaangażowanie społeczności, zarówno na etapie przygotowania badania, jego realizacji, jak i wnioskowania i rekomendacji.

W odniesieniu do zakresu przedmiotowego i podmiotowego badania niezbędne było zastosowanie holistycznego podejścia do metod i technik badawczych. W każdym z zamierzeń badawczych: realizacji strategii, działaniu LGD oraz funkcjonowaniu biura zastosowane zostały cztery metody lub techniki badawcze:

Badanie źródeł zastanych (desk research)

To metoda zbierania, analizy i interpretacji danych wytworzonych niezależnie od działań badawczych prowadzonych w czasie ewaluacji. Często nazywa się ją analizą danych wtórnych. Dane te można podzielić na wewnętrzne i zewnętrzne. Pierwsze z nich znaleźć można w dokumentacji własnej instytucji. Nie zawsze odpowiadają bezpośrednio na pytania badawcze ale w znaczącym zakresie pozwalają na poznanie kontekstu funkcjonowania LGD.

Z kolei dane zewnętrzne, dane wtórne to efekty działalności innych instytucji w dziedzinie pozyskiwania informacji. Dzięki rozwojowi Internetu dostęp do tych zasobów jest obecnie niezwykle łatwy i trudności należy szukać nie w ilości danych, ale ich segregacji. Potrzebne informacje można pozyskiwać od instytucji państwowych powołanych do zbierania informacji. Serwis internetowy GUS zawiera nieprzebrane ilości danych o funkcjonowaniu gospodarki, instytucji, firm i organizacji.

Bank Danych Lokalnych, który jest największym w Polsce uporządkowanym zbiorem informacji o sytuacji społeczno-gospodarczej, demograficznej, społecznej oraz stanie środowiska, opisującym województwa, powiaty oraz gminy jako podmioty systemu organizacji społecznej i administracyjnej państwa, a także regiony i podregiony stanowiące elementy nomenklatury jednostek terytorialnych. Jednakże w wielu przypadkach dane ze źródeł zastanych są niewystarczające, zbyt powierzchowne,

zbyt ogólne lub nieaktualne, by na nich poprzestać, dlatego zwykle potrzebne są działania dla pozyskania danych pierwotnych.

Źródła danych zastanych wykorzystywanych w ewaluacji LGD

- dane statystyczne
- dane urzędowe
- dane gromadzone na portalach społecznościowych
- dane zastane w Lokalnej Grupie Działania
- dane ankiet doradztwa i ankiet oceny szkolenia
- dane realizacji planu komunikacji
- dane z ankiet zadowolenia mieszkańców, rozpoznawalności LGD i funkcjonowania LGD systematycznie gromadzone przez biuro LGD

Ankiety metodą CAWI

Najpopularniejszą metodą pozyskiwania danych pierwotnych są badania kwestionariuszowe. Polegają one na zadawaniu pytań pojedynczym osobom, ale w perspektywie zainteresowań znajdują się zagregowane dane ogólne dla wszystkich badanych. Pierwszym etapem tego typu badań jest sformułowanie pytań. Proces ten polega na postawieniu pytań ogólnych, zazwyczaj na etapie konceptualizacji badań. Z nich z kolei wyprowadzamy pytania szczegółowe. Odbywa się to poprzez identyfikację wskaźników, które będą nas informować o występowaniu i nasileniu zjawiska. W przypadku ewaluacji zewnętrznej prowadzonej zgodnie z Wytoczną MRiRW w nr 10/1/2022 zakres pytań został wstępnie określony w załącznikach do podręcznika ewaluacji. Niemniej z uwagi na pewne niedociągnięcia dokumentu część pytań została poprawiona i zmodyfikowana. Ponadto jak wskazano we wstępie *Podręcznika* ma on charakter pomocniczy nie obowiązkowy w stosunku do *Wytocznych* MRiRW.

Badania ankietowe były prowadzone techniką CAWI (Computer Assisted Web Interview). To badanie ankietowe przeprowadzane w Internecie. Opracowane narzędzie badawcze (kwestionariusz ankiety) wprowadzane jest do komputera w formie umożliwiającej wypełnienie ankiety na stronie internetowej użytkownika. Badania tego typu są stosunkowo tanie, nie wymagają również zaangażowania wielu realizatorów. Współczesne narzędzia umożliwiają tworzenie skomplikowanych i atrakcyjnych ankiet. Można dopasować je w wymiarze graficznym i estetycznym. Dobór próby jest możliwy dwiema metodami. Ankietę można wysłać pod określone adresy mailowe, co w pewnym stopniu jest odpowiednikiem ankiety pocztowej wraz z jej zaletami i wadami. Innym sposobem jest zamieszczenie jej na stronie internetowej lub jako „wyskakujące okienko”. Metoda ta uniemożliwia kontrolę nad doбором próby, który jest faktycznie doбором przypadkowym, dodatkowo obciążonym błędem struktury społecznej i demograficznej użytkowników Internetu. W badaniach ewaluacyjnych zastosowano obydwie techniki w zależności od badanych grup.

- Grupa nr 1: wnioskodawcy i beneficjenci.

Z tego względu, że dostępne są dane kontaktowe do tych osób możliwe było wykorzystanie aplikacji wysyłającej unikalne linki do ankiety internetowej na zdefiniowane wcześniej adresy mailowe. W tym przypadku nie obliczano minimalnej liczebności próby gdyż traktowano to badanie jako masowe, z założeniem przebadania całej populacji.

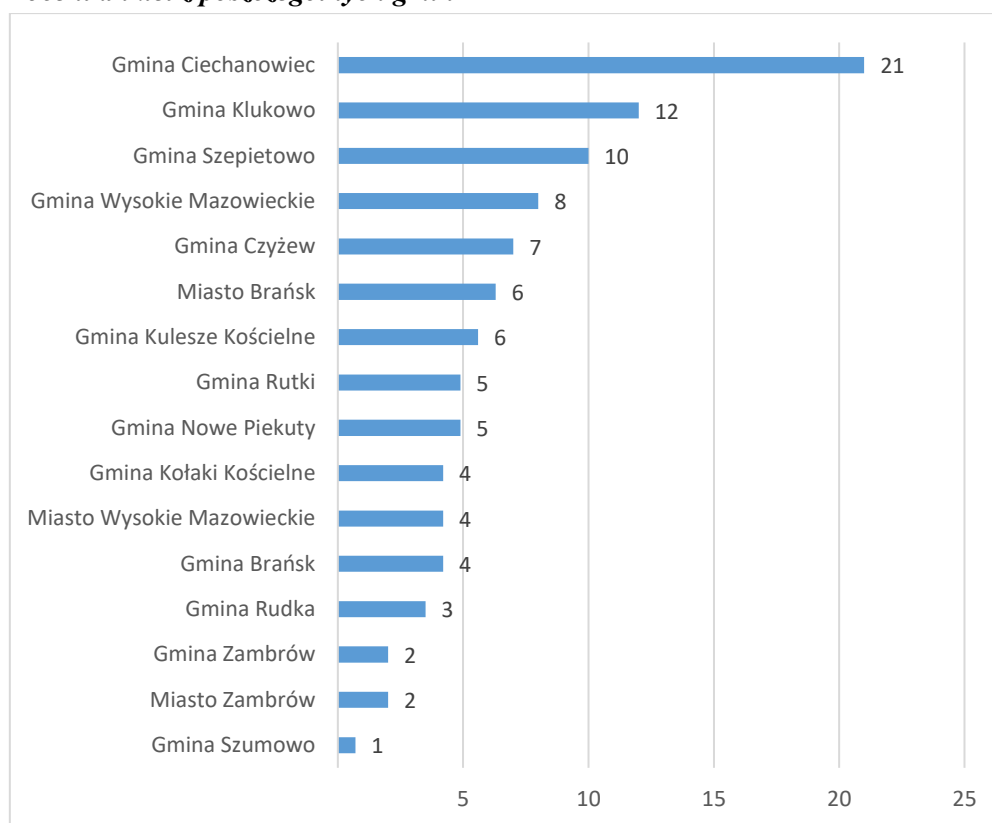
Łącznie przebadano 53 osoby.

- Grupa nr 2: mieszkańcy obszaru LSR.

Pozyskanie opinii reprezentatywnej grupy mieszkańców nie jest możliwe w ramach zasobów, którymi dysponuje Zleceniodawca, dlatego opracowano procedurę zbliżoną do takiej, która pozwoli na identyfikację podglądów i opinii mieszkańców poszczególnych gmin wchodzących w skład Partnerstwa.

Linki do ankiet zostały rozesłane (przy wsparciu pracowników Biura LGD) do gmin partnerskich z prośbą o wstawienie linku na stronę internetową gminy. Dzięki temu zabiegowi pozyskane zostały dane z poszczególnych gmin odpowiadających obszarowi LSR. Łącznie przeprowadzono 338 ankiet. Z uwagi na charakter badań CAWI dokonano weryfikacji braków danych i do dalszej analizy przeznaczono 175 ankiet.

Wykres 1. Procent ankiet z poszczególnych gmin

Źródło: badania własne

Wywiady pogłębione (IDI i TDI)

To technika badań jakościowych, w której badacz prowadzi rozmowę z respondentem. Nie jest to jednak zwykła rozmowa, ale opiera się ona na przygotowanym wcześniej scenariuszu. Dokument ten nie musi zawierać konkretnych pytań, lecz wytyczne, jakie tematy rozmowy należy podjąć. Wywiad ma strukturę swobodną, mniejsze znaczenie ma kolejność zadawanych pytań a większe uzyskanie określonych informacji. Tematy są eksplorowane bardzo dogłębnie, prowadzący wywiad dopytuje i stara się zrozumieć, nie tylko fakty, ale motywy zachowania badanego. Zasadniczą rolę w badaniu odgrywają umiejętności i doświadczenie osoby prowadzącej wywiad. Ponieważ wywiady pogłębione są rozmową sam na sam z respondentem, prowadzący musi zdobyć jego zaufanie, by uzyskać czasami bardzo osobiste informacje. Wywiady indywidualne stosuje się gdy zachodzi potrzeba eksploracji

poła zainteresowań, przygotowania do konstruowania narzędzi jakościowych lub do interpretacji trudnych do wyjaśnienia wyników badań ilościowych. Wywiady prowadzone były metodą TDI (telefoniczny wywiad pogłębiony) przede wszystkim ze względu na oczekiwania respondentów oraz krótki czas na realizację tego zadania.

Wywiady prowadzono z następującymi osobami:

- 2 wywiady z członkami Rady
- 3 wywiady z wnioskodawcami realizującymi projekty
- 3 wywiady z wnioskodawcami, których projekty nie są realizowane
- Wywiad z Dyrektorem Biura
- Wywiady z przedstawicielami gmin (po 1 z gminy)

Zogniskowany Wywiad Grupowy (FGI fokus)

Tym różni się od wywiadu indywidualnego, że prowadzący badanie, nazywany moderatorem, przepytuje jednocześnie grupę kilku osób. Zazwyczaj grupy fokusowe mają liczebność od 8 do 12 osób, lecz w specyficznych przypadkach może być ich mniej lub więcej. Ważną cechą grupy jest jej homogeniczność - powinno się unikać zróżnicowania grup ze względu na płeć, wiek, status społeczny czy różnice intelektualne. Wynika to z zasadniczego celu prowadzenia badań tą metodą, czyli wewnętrznej dyskusji grupowej i interakcji w grupie. Dzięki tej metodzie można w tym samym czasie zdobyć informacje od kilku osób, pogłębiając ją dodatkowo o spostrzeżenia dotyczące dyskusji pomiędzy uczestnikami.

Wywiady tą metodą charakteryzują się większym skomplikowaniem organizacyjnym. Wymagane jest zebranie odpowiedniej grupy osób w jednym miejscu o jednym czasie. Często na spotkanie zaprasza się więcej osób i prowadzi się selekcję tych, którzy lepiej pasują do profilu grupy i dają większą rękomię udzielania informacji i wymiany zdań. Wywiady grupowe, z uwagi na dyskusję wielu osób, muszą być rejestrowane co umożliwia późniejsze zidentyfikowanie, jak kształtowała się rozmowa, która osoba wypowiadała dane poglądy i jak te poglądy zmieniały się w trakcie dyskusji. Zogniskowane wywiady grupowe realizuje się w specjalnych pomieszczeniach zwanych fokusowniami, które są wyposażone w weneckie lustra umożliwiające zleceniodawcy obserwację wywiadu. W miejscowościach, gdzie nie ma fokusowni stosuje się technikę wywiadów naturalnych. Wywiad prowadzono w grupie pracowników biura LGD, członków Zarządu, członków Rady wnioskodawców oraz członków Partnerstwa.

Zogniskowany wywiad grupowy (FGI) prowadzony w ramach ewaluacji pozwala pozyskać informacje w skumulowany sposób. Dodatkowo wartość pozyskanych informacji wzmocniona jest poprzez odpowiednie wykorzystanie procesów grupowych.

5. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją

5.1. Charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju

Na terenie SLGD „Brama na Podlasie” na koniec 2021 roku mieszkało 100 774 osób, o 4 292 mniej niż w 2015 roku (spadek o 4%). Depopulacja regionu jest większa niż województwa podlaskiego, w którym liczba mieszkańców zmniejszyła się o prawie 2%. Z wyjątkiem jednej gminy (gmina wiejska Wysokie Mazowieckie), której przybyło 71 mieszkańców, w każdej z gmin obszaru SLGD w 2021

roku było mniej osób niż w 2015 roku. Najwięcej mieszkańców ubyło w gminie wiejskiej Brańsk oraz Klukowo (spadek ok. 8%), a także Rutki, Nowe Piekuty i Ciechanowiec (spadek ok. 6%). Najmniejszy spadek ludności widzimy w gminie miejskiej Wysokie Mazowieckie (-1%).

Tabela 1. Ludność ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
PODLASKIE	1188800	1186625	1184548	1181533	1178353	1173286	1165262
Brańsk (gmina wiejska)	5958	5916	5837	5721	5630	5566	5457
Brańsk (gmina miejska)	3806	3796	3785	3774	3753	3694	3643
Rudka	1934	1928	1895	1886	1868	1851	1831
Wysokie Mazowieckie (gmina wiejska)	5401	5397	5416	5401	5481	5465	5472
Ciechanowiec	8914	8862	8719	8654	8577	8494	8334
Czyżew	6488	6469	6431	6393	6352	6318	6282
Klukowo	4503	4469	4451	4406	4346	4255	4178
Kulesze Kościelne	3157	3127	3119	3099	3072	3057	3016
Nowe Piekuty	4009	3985	3930	3910	3861	3816	3749
Szepietowo	7154	7075	7028	6958	6890	6840	6748
Wysokie Mazowieckie (gmina miejska)	9443	9415	9390	9414	9341	9336	9240
Zambrów (gmina wiejska)	9010	8967	8969	8909	8875	8784	8769
Kołaki Kościelne	2380	2369	2349	2318	2289	2300	2271
Rutki	5762	5665	5636	5572	5514	5427	5381
Szumowo	4941	4946	4900	4851	4809	4759	4695
Zambrów (gmina miejska)	22206	22196	22173	22166	22018	21921	21708
Suma dla gmin LGD	105066	104582	104028	103432	102676	101883	100774

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Pojęcie *migracja ludności* obejmuje zarówno migracje wewnętrzne (polegające na przemieszczaniu się ludności w wyniku zmiany miejsca zamieszkania lub przeniesienia się z terenów miejskich do wiejskich lub odwrotnie), jak i zewnętrzne (wyjazdy z kraju stałego zamieszkania lub przyjazdy do kraju w celu zamieszkania na stałe lub na pobyt czasowy). Z tabeli poniższej wynika, że w 2021 roku największe saldo migracji na terenie gmin obszaru LGD miała gmina miejska Zambrów (-122). W 2021 tylko dwa regiony miały dodatnie saldo migracji; były to gminy wiejskie Wysokie Mazowieckie oraz Zambrów (odpowiednio 7 i 12). Średnia sald na rok 2021 dla badanego obszaru wynosi -27,2.

Tabela 2. Saldo migracji w ruch wewnętrznym i zewnętrznym

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
PODLASKIE	0	-1287	-1701	-2014	-2032	-1318	-1214
Brańsk (gmina wiejska)	0	-39	-61	-49	-41	-27	-35
Brańsk (gmina miejska)	0	-4	-14	3	8	-3	-24
Rudka	0	-4	-22	-17	-20	-4	-12
Wysokie Mazowieckie (gmina wiejska)	0	-3	14	-26	38	-19	7
Ciechanowiec	0	-29	-36	-52	-67	-10	-52
Czyżew	0	16	-51	-44	-12	-31	-5
Klukowo	0	-20	-25	-27	-46	-52	-13

Kulesze Kościelne	0	-25	-2	-15	-24	-10	-24
Nowe Piekuty	0	-37	-33	-6	-36	-19	-14
Szepietowo	0	-36	-27	-41	-58	-25	-21
Wysokie Mazowieckie (gmina miejska)	0	-50	-37	-34	-78	-8	-69
Zambrów (gmina wiejska)	0	-21	12	-20	-35	-21	12
Kołaki Kościelne	0	-1	-1	-19	-9	0	-12
Rutki	0	-60	-12	-56	-33	-53	-38
Szumowo	0	6	-33	-23	-14	-24	-14
Zambrów (gmina miejska)	0	-72	-89	-75	-143	-22	-122
Średnia dla gmin LGD	0	-23,6	-26	-31,3	-35,6	-20,5	-27,2

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Średni odsetek osób w wieku produkcyjnym (jeden ze wskaźników ważnych dla rozwoju przedsiębiorczości) w % ludności dla obszaru LGD wynosi 59,9% i jest poniżej średniej dla całego województwa podlaskiego (60,2%). Gminy o najwyższym odsetku osób w wieku produkcyjnym to Ciechanowiec (61,6%), Rutki (61,4%), Szumowo (61,4%), oraz gmina wiejska Zambrów (61,3%). Relatywnie najmniej osób w wieku produkcyjnym mieszka w gminie Klukowo (58,4%), Kulesze Kościelne (58,5%) i Szepietowo (58,5%).

Tabela 3. Udział ludności w wieku produkcyjnym w % ludności ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
PODLASKIE	63,1	62,7	62,2	61,7	61	60,6	60,2
Brańsk (gmina wiejska)	59	59,2	59,5	59,8	60,1	60,1	60,4
Brańsk (gmina miejska)	63,1	62,3	62,2	61,6	60,9	60,5	59,9
Rudka	60	59,1	59	58,6	58,2	58,1	58,7
Wysokie Mazowieckie (gmina wiejska)	61	61,3	61,5	61,5	60,5	60,4	60,1
Ciechanowiec	63,6	63,7	63,3	62,8	61,8	61,7	61,5
Czyżew	60,8	60,6	60,4	60,4	60,1	59,4	59,2
Klukowo	59	59,2	58,6	58,8	58,3	58,7	58,4
Kulesze Kościelne	60,2	59,9	59,3	59,3	59	58,8	58,5
Nowe Piekuty	59,1	58,9	59,5	59,5	59,5	60	60,8
Szepietowo	61,1	60,9	60,4	59,8	59,3	59,1	58,5
Wysokie Mazowieckie (gmina miejska)	63,7	62,8	61,9	60,9	60,2	59,4	58,6
Zambrów (gmina wiejska)	61,3	61,2	61,2	61,4	61,6	61,2	61,3
Kołaki Kościelne	61,6	62,1	62,1	61,7	61,2	60,7	60,3
Rutki	63,4	63,3	62,9	62,8	62,3	61,8	61,4
Szumowo	61,6	61,9	61,3	61,3	61,1	61,5	61,4
Zambrów (gmina miejska)	64,5	64	63,3	62,5	61,6	60,8	59,9
Średnia dla gmin LGD	61,4	61,2	61	60,7	60,3	60,1	59,9

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Obszar LGD starzeje się. Ponad 18% społeczeństwa ma powyżej 65. roku życia (wskaźnik obciążenia demograficznego). Wartość wskaźnika - relatywna liczba osób najstarszych - przekracza wartości dla województwa podlaskiego (18,6%). Najwięcej seniorów jest w gminie wiejskiej Brańsk (21,6%), gminie Rudka (20,8%), oraz Klukowo (20,7%) a najmniej w gminie wiejskiej Wysokie Mazowieckie (16,5%) i gminie wiejskiej Zambrów (16,6%). Najszybciej seniorów przybywa w gminach miejskich Wysokie Mazowieckie (28,6%) i Zambrów (20,5%).

Tabela 4. Wskaźnik obciążenia demograficznego

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
PODLASKIE	16,1	16,5	16,9	17,3	17,8	18,2	18,6
Brańsk (gmina wiejska)	21,1	21,1	21,3	21,5	21,7	21,7	21,6
Brańsk (gmina miejska)	15,7	16,4	16,6	17,1	17,4	18	18,4
Rudka	19,9	20,2	20,2	20,7	20,1	20,6	20,8
Wysokie Mazowieckie (gmina wiejska)	16,5	16,5	16,4	16,6	16,9	16,8	16,5
Ciechanowiec	17,4	17,8	18,3	18,7	19,6	19,6	19,9
Czyżew	16,6	17	17,3	17,5	17,6	18,2	18,3
Klukowo	20,3	20,4	20,4	20,5	20,8	20,9	20,7
Kulesze Kościelne	17,8	17,9	18,8	18,8	18,8	19,2	18,9
Nowe Piekuty	18,4	18,6	18,7	19,2	19,3	19	18,8
Szepietowo	17,4	17,8	18	18,5	18,9	19,4	19,7
Wysokie Mazowieckie (gmina miejska)	13,6	14,3	14,8	15,3	15,9	16,5	17,5
Zambrów (gmina wiejska)	14,8	15,3	15,5	15,8	16,1	16,5	16,6
Kołaki Kościelne	17,1	17,1	17,2	18	18,1	18,3	18,9
Rutki	15,4	15,6	15,9	16	16,7	17,4	17,6
Szumowo	15,6	15,9	16,4	16,5	16,9	16,9	17
Zambrów (gmina miejska)	15,1	15,5	16	16,5	17	17,6	18,2
Średnia dla gmin LGD	17	17,3	17,6	17,9	18,2	18,5	18,7

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Podobnie jak cała Polska, obszar LGD bogaci się. Od 2015 do 2020 roku wydatki budżetów gmin na jednego mieszkańca zwiększyły się o 37,6%, do poziomu 1556 złotych. Średni poziom wydatków gmin LGD jest nieznacznie niższy niż w województwie podlaskim (1627). Największy wzrost odnotowano w gminach wiejskich Zambrów (84%) oraz Wysokie Mazowieckie (76,6%), a także w gminie Szepietowo i Rutki (77%). W tylko jednej gminie odnotowano spadek wydatków budżetów gmin na jednego mieszkańca - w gminie wiejskiej Brańsk wyniósł on ponad 23%.

Tabela 5. Wydatki budżetów gmin na jednego mieszkańca (w złotych)

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
PODLASKIE	1024,522	1041,922	1219,286	1512,688	1528,246	1626,994	-
Brańsk (gmina wiejska)	1764,732	987,8	1193,012	1342,046	1553,068	1353,832	-
Brańsk (gmina miejska)	1098,854	1048,47	1116,192	1717,584	1914,828	1810,206	-
Rudka	1202,004	1010,078	1093,942	1658,708	1238,598	1344,324	-
Wysokie Mazowieckie (gmina wiejska)	753,04	881,298	1018,61	1104,808	1535,444	1329,886	-
Ciechanowiec	1381,196	864,834	936,52	1106,366	1355,822	1653,392	-
Czyżew	996,204	1278,028	1631,384	1965,4	1795,4	1588,514	-
Klukowo	1008,742	1293,97	1276,442	1584,19	1460,52	1443,354	-
Kulesze Kościelne	1013,152	1421,512	1234,834	1615,228	1542,27	1634,89	-
Nowe Piekuty	1194,888	1138,728	1697,242	1973,57	1576,116	1620,792	-
Szepietowo	1008,12	897,18	1086,618	1393,308	1760,806	1785,992	-
Wysokie Mazowieckie (gmina miejska)	2004,848	1190,394	1409,596	2127,67	2611,776	2283,814	-
Zambrów (gmina wiejska)	859,974	985,878	1274,11	1262,742	1570,274	1582,692	-

Kołaki Kościelne	1008,27	935,678	1062,374	1684,702	1217,15	1268,538	-
Rutki	809,504	1033,542	1171,646	1459,386	1325,03	1434,094	-
Szumowo	1060,178	1320,924	1513,83	1502,062	2323,536	1423,196	-
Zambrów (gmina miejska)	932,62	1025,128	1145,428	1450,692	1157,578	1347,928	-
Średnia dla gmin LGD	1131	1082	1241	1559	1621	1556	-

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W latach 2015-2020 bardzo szybko spada liczba osób objętych środowiskową pomocą społeczną. W 2020 roku najwięcej beneficjentów na 10 tysięcy mieszkańców było w gminie Rudka (1091) a najmniej w gminie miejskiej Wysokie Mazowieckie (182). W każdej z gmin liczba osób objętych pomocą zmniejszyła się znacznie, średnio o 38%. Największy spadek osób objętych pomocą widzimy w gminie Kołaki Kościelne (-66,5% w 2020 w porównaniu do 2015), a także Czyżew i Zambrów (gmina wiejska) z blisko 50% spadkiem. Relatywnie najmniej beneficjentów pomocy społecznej ubyto w gminie Ciechanowiec (-24,6%).

Tabela 6. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
PODLASKIE	898	823	731	665	609	547	-
Brańsk (gmina wiejska)	1214	1199	1161	963	846	685	-
Brańsk (gmina miejska)	741	761	622	594	592	538	-
Rudka	1597	1336	1168	1057	1130	1091	-
Wysokie Mazowieckie (gmina wiejska)	551	502	473	479	384	393	-
Ciechanowiec	817	744	622	614	625	616	-
Czyżew	494	462	271	225	234	248	-
Klukowo	1340	1536	1286	1086	978	865	-
Kulesze Kościelne	919	821	828	788	776	652	-
Nowe Piekuty	757	618	576	605	505	451	-
Szepietowo	621	532	489	518	490	364	-
Wysokie Mazowieckie (gmina miejska)	292	267	229	172	213	182	-
Zambrów (gmina wiejska)	595	546	410	379	338	292	-
Kołaki Kościelne	879	666	625	539	307	294	-
Rutki	1084	971	736	656	641	614	-
Szumowo	502	437	328	514	438	328	-
Zambrów (gmina miejska)	711	670	599	580	507	478	-
Średnia dla gmin LGD	819,6	754,2	651,4	610,5	562,7	505,6	-

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Rośnie liczba podmiotów gospodarki narodowej. Na obszarze LGD było ich w 2021 przeciętnie 522 w każdej gminie. To o 9,5% więcej w porównaniu do 476 w 2015 roku. W tym samym czasie w województwie podlaskim notuje się 14% wzrost liczby podmiotów gospodarki narodowej. Najwięcej takich podmiotów na obszarze LSR jest w gminie miejskiej Zambrów (2087), a najmniej w gminie Rudka (111). W skali ostatnich 7 lat w gminie wiejskiej Wysokie Mazowieckie przybyło blisko 26% podmiotów gospodarki narodowej. W żadnej gminie nie odnotowano spadku liczby podmiotów.

Tabela 7. Podmioty gospodarki narodowej ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
PODLASKIE	99309	99956	101202	103040	105578	109492	113236
Brańsk (gmina wiejska)	222	234	237	241	260	264	277
Brańsk (gmina miejska)	353	348	342	350	355	356	365
Rudka	102	104	106	108	105	102	111
Wysokie Mazowieckie (gmina wiejska)	309	314	323	332	364	378	389
Ciechanowiec	719	712	691	705	713	717	735
Czyżew	462	459	459	460	475	479	491
Klukowo	208	212	198	207	218	215	223
Kulesze Kościelne	149	145	140	145	150	154	157
Nowe Piekuty	237	244	233	244	258	268	279
Szepietowo	530	511	521	517	531	537	553
Wysokie Mazowieckie (gmina miejska)	1077	1066	1052	1039	1054	1085	1114
Zambrów (gmina wiejska)	619	624	631	676	705	732	749
Kołaki Kościelne	133	139	133	141	142	147	157
Rutki	295	298	302	307	331	331	344
Szumowo	294	286	289	306	316	318	320
Zambrów (gmina miejska)	1917	1945	1963	1965	2012	2077	2087
Średnia dla gmin LGD	476,6	477,5	476,2	483,9	499,3	510	521,9

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Na obszarze oddziaływania LGD rejestruje się w systemie REGON dość dużo osób fizycznych oraz prawnych prowadzących działalność. W 2021 roku było zarejestrowanych 759 podmiotów na 10 tys. mieszkańców. W porównaniu z 2015 rokiem to wzrost o 15%. W tym samym czasie w województwie podlaskim było zarejestrowanych 972 podmiotów; to o 16% więcej niż w 2015. Najwięcej podmiotów wpisanych w REGON jest w gminach miejskich Brańsk oraz Wysokie Mazowieckie (ponad tysiąc podmiotów). W gminie wiejskiej Brańsk, w gminie Klukowo i Kulesze Kościelne liczba podmiotów wpisanych w REGON na 10 tysięcy mieszkańców nie przekracza 600 podmiotów.

Tabela 8. Podmioty wpisane do REGON na 10 tys. ludności

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
PODLASKIE	835	842	854	872	896	933	972
Brańsk (gmina wiejska)	373	396	406	421	462	474	508
Brańsk (gmina miejska)	927	917	904	927	946	964	1002
Rudka	527	539	559	573	562	551	606
Wysokie Mazowieckie (gmina wiejska)	572	582	596	615	664	692	711
Ciechanowiec	807	803	793	815	831	844	882
Czyżew	712	710	714	720	748	758	782
Klukowo	462	474	445	470	502	505	534
Kulesze Kościelne	472	464	449	468	488	504	521
Nowe Piekuty	591	612	593	624	668	702	744
Szepietowo	741	722	741	743	771	785	820
Wysokie Mazowieckie (gmina miejska)	1141	1132	1120	1104	1128	1162	1206
Zambrów (gmina wiejska)	687	696	704	759	794	833	854
Kołaki Kościelne	559	587	566	608	620	639	691

Rutki	512	526	536	551	600	610	639
Szumowo	595	578	590	631	657	668	682
Zambrów (gmina miejska)	863	876	885	886	914	947	961
Średnia dla gmin LGD	658,8	663,3	662,5	682,1	709,6	727,3	758,9

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Ważnym wskaźnikiem rozwoju przedsiębiorczości jest liczba nowo zarejestrowanych podmiotów na 10 tysięcy mieszkańców. W tym przypadku obszar LGD, wewnątrznie bardzo zróżnicowany, ustępuje jednak średnim wartościom dla województwa podlaskiego. Średnio w gminie SLGD „Brama na Podlasie” w 2021 zostało zarejestrowane 93 podmioty, w województwie podlaskim 126. W najlepiej rozwiniętej, po tym względem, gminie Kołaki Kościelne w 2021 odnotowano 139 nowo zarejestrowanych podmiotów; najslabiej rozwinięta okazała się gmina Czyżew (55 podmiotów).

Tabela 9. Podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
PODLASKIE	113	109	116	135	136	119	126
Brańsk (gmina wiejska)	48	74	52	67	86	54	85
Brańsk (gmina miejska)	104	85	98	164	118	103	96
Rudka	60	97	116	63	156	47	130
Wysokie Mazowieckie (gmina wiejska)	85	82	75	84	121	79	70
Ciechanowiec	116	85	76	105	96	82	103
Czyżew	79	71	75	96	86	88	65
Klukowo	56	53	42	81	87	44	70
Kulesze Kościelne	53	37	59	92	99	61	113
Nowe Piekuty	76	94	77	77	109	105	83
Szepietowo	94	65	85	123	125	99	84
Wysokie Mazowieckie (gmina miejska)	111	96	86	105	107	90	109
Zambrów (gmina wiejska)	78	86	87	135	113	100	87
Kołaki Kościelne	89	95	41	140	50	72	139
Rutki	27	33	62	112	116	45	73
Szumowo	112	65	100	118	99	68	83
Zambrów (gmina miejska)	115	110	106	116	117	122	97
Średnia dla gmin LGD	81,4	76,7	77,3	104,8	105,3	78,6	92,9

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Kapitał społeczny budowany jest między innymi dzięki organizacjom społecznym. Na tym tle gminy z obszaru LGD charakteryzują się przeciętnym rozwojem. Średnio w gminie, na 10 tysięcy mieszkańców, zarejestrowanych było 30,7, stowarzyszeń i organizacji społecznych. To mniej niż w całym województwie podlaskim (37). Najwięcej takich organizacji jest w gminie Ciechanowiec (48) oraz Nowe Piekuty (40). Jednocześnie w gminach Brańsk (gmina miejska), Kulesze Kościelne, Zambrów (gmina wiejska), Rutki, Szumowo oraz Zambrów (gmina miejska) liczba organizacji pozarządowych na 10 tysięcy mieszkańców nie przekracza 30. Najszybciej takich organizacji przybywa (w latach 2015-2021) w gminie Nowe Piekuty (25%) i Brańsk (gmina wiejska) (24%). Natomiast w gminach Kołaki Kościelne oraz Rutki zauważono spadek liczby organizacji; kolejno o 8,8% i 4,3%.

Tabela 10. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
PODLASKIE	33	34	36	34	36	37	37
Brańsk (gmina wiejska)	25	25	27	28	30	31	31
Brańsk (gmina miejska)	21	21	21	21	21	22	22
Rudka	31	31	32	32	32	32	33
Wysokie Mazowieckie (gmina wiejska)	30	31	31	31	35	35	35
Ciechanowiec	45	47	47	46	47	49	48
Czyżew	28	28	28	31	33	33	33
Klukowo	36	36	36	36	37	38	38
Kulesze Kościelne	16	16	16	13	16	16	17
Nowe Piekuty	32	33	36	36	36	37	40
Szepietowo	32	33	34	34	36	37	37
Wysokie Mazowieckie (gmina miejska)	32	32	31	32	32	32	32
Zambrów (gmina wiejska)	21	21	21	21	23	25	25
Kołaki Kościelne	34	34	34	30	31	30	31
Rutki	23	25	27	22	20	20	22
Szumowo	26	26	29	27	27	27	28
Zambrów (gmina miejska)	19	19	19	17	17	18	19
Średnia dla gmin LGD	28,1	28,6	29,3	28,5	29,5	30,1	30,7

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W obszarze działalności LGD zdecydowanie brakuje ośrodków kultury. W całym województwie podlaskim są 183 domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice. Według danych GUS w kilku gminach LGD nie ma żadnego ośrodka kultury. W latach 2015-2021 pojawił się pierwszy ośrodek w gminie Nowe Piekuty. W przypadku gminy Rudka funkcję tę pełni Gminna Biblioteka Publiczna, podobnie w gminie wiejskiej Wysokie Mazowieckie (Gminna Biblioteka Publiczna w Jabłonce Kościelnej) zaś w Kuleszach Kościelnych to Centrum Kulturalno-Edukacyjne Wsi.

Tabela 11. Centra, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
PODLASKIE	167	184	181	186	184	181	183
Brańsk (gmina wiejska)	1	1	1	1	1	1	1
Brańsk (gmina miejska)	1	1	1	1	1	1	1
Rudka	0	0	0	0	0	0	0
Wysokie Mazowieckie (gmina wiejska)	0	0	0	0	0	0	0
Ciechanowiec	1	1	1	1	1	1	1
Czyżew	1	1	1	1	1	1	1
Klukowo	1	1	1	1	1	1	1
Kulesze Kościelne	0	0	0	0	0	0	0
Nowe Piekuty	0	1	1	1	1	1	1
Szepietowo	1	1	1	1	1	1	1
Wysokie Mazowieckie (gmina miejska)	1	1	1	1	1	1	1
Zambrów (gmina wiejska)	0	0	0	0	0	0	1
Kołaki Kościelne	0	0	0	0	0	0	0
Rutki	1	1	1	1	1	1	1

Szumowo	1	1	1	1	1	1	1
Zambrów (gmina miejska)	1	1	1	1	1	1	1
Średnia dla gmin LGD	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Wcześniejsze wskaźniki pozwalają z optymizmem patrzeć na poniższą tabelę – liczbę osób bez pracy. I tak jest w istocie. Na obszarze funkcjonowania LGD w latach 2015-2021 liczba osób bezrobotnych spadła o 41%. Relatywny spadek liczby bezrobotnych jest wyższy niż w województwie podlaskim (-39%). Najmniej zarejestrowanych bezrobotnych, tylko 34, było w gminie Kołaki Kościelne. Natomiast gminy, które charakteryzują się największą liczbą osób bezrobotnych, po niemal 300 osób bez pracy w każdej z nich, to: Ciechanowiec, Szepietowo, Wysokie Mazowieckie (gmina miejska), przy czym najwyższy wskaźnik odnotowano w gminie miejskiej Zambrów - aż 684 bezrobotnych.

Tabela 12. Bezrobotni zarejestrowani ogółem

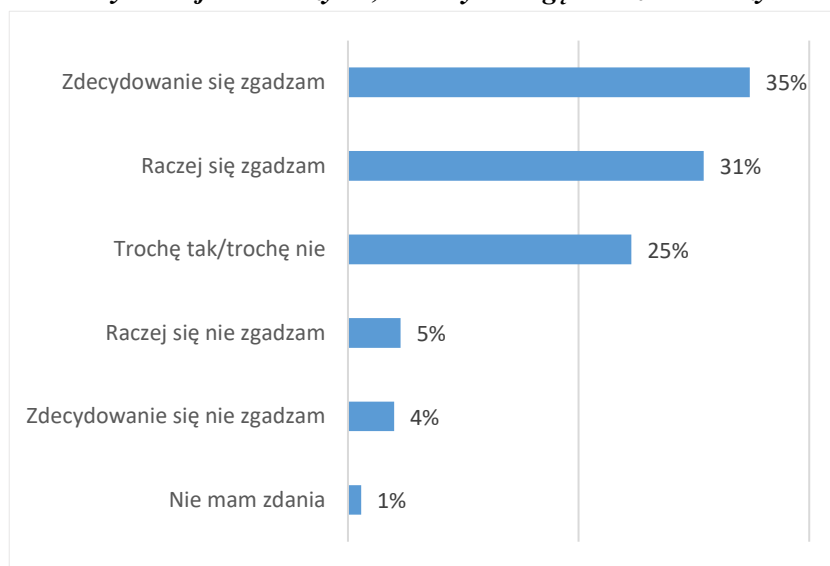
Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
PODLASKIE	55019	48361	39997	36786	33277	37830	33374
Brańsk (gmina wiejska)	105	92	82	85	66	54	38
Brańsk (gmina miejska)	137	119	91	91	80	72	57
Rudka	85	75	66	55	57	62	44
Wysokie Mazowieckie (gmina wiejska)	138	122	113	131	123	126	128
Ciechanowiec	381	349	287	271	289	297	267
Czyżew	235	186	170	178	159	164	172
Klukowo	150	130	132	133	137	132	122
Kulesze Kościelne	97	81	67	61	65	73	69
Nowe Piekuty	123	98	81	69	79	63	77
Szepietowo	298	269	254	255	227	247	220
Wysokie Mazowieckie (gmina miejska)	383	346	297	260	247	281	249
Zambrów (gmina wiejska)	352	299	243	212	187	167	188
Kołaki Kościelne	71	54	40	33	25	25	34
Rutki	284	258	212	158	113	115	97
Szumowo	146	140	103	78	70	67	69
Zambrów (gmina miejska)	1334	1108	1014	876	743	775	684
Średnia dla gmin LGD	269,9	232,8	203,2	184,1	166,6	170	157,1

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

5.2. Opinie i potrzeby mieszkańców obszaru Lokalnej Strategii Rozwoju

W ramach ewaluacji zewnętrznej zebrano opinie mieszkańców. 66% mieszkańców LGD uważa, że ich gmina jest dobrym miejscem do życia, z czego 35% zdecydowanie zgadza się, że jego gmina to dobre miejsce, gdzie może realizować swoje potrzeby. Przeciwnego zdania jest 9% badanych, a 26% nie ma wyrobionego zdania w tej sprawie.

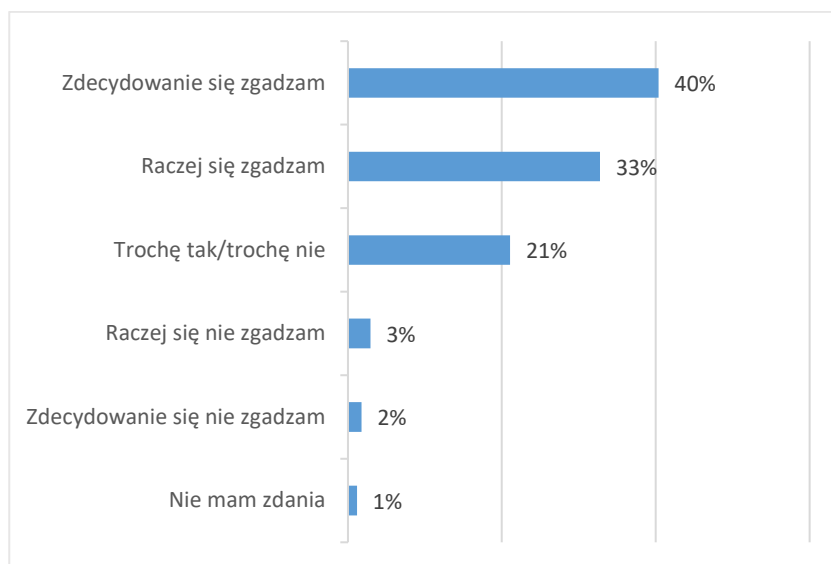
Wykres 2. *W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?*

Źródło: badania własne

Zdecydowana większość ankietowanych (73%) twierdzi, że warunki życia w ich najbliższej okolicy poprawiły się w ostatnich latach (od 2016 roku), z czego 40% zdecydowanie zgadza się z tym stwierdzeniem. Zaledwie 5% badanych odpowiada, że warunki się pogorszyły, a dla 21% obecne warunki trochę się pogorszyły, trochę poprawiły.

Wykres 3. *W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnich latach (od 2016 roku) warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”?*

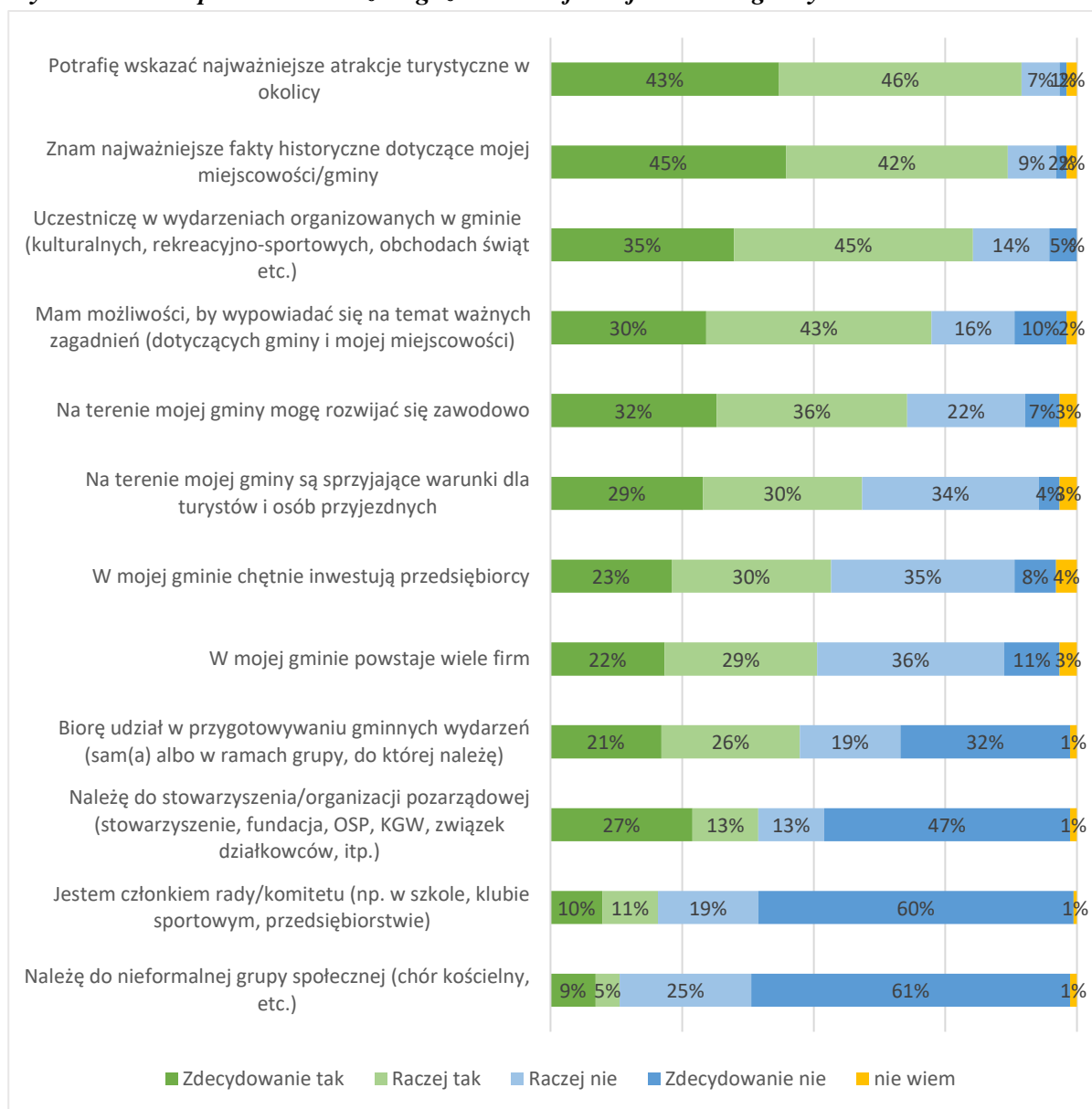
Źródło: badania własne

Zapytaliśmy mieszkańców, jak oceniają ich region na różnych wymiarach. Najwyższe oceny, 68% pozytywnych odpowiedzi, otrzymała infrastruktura oraz oferta sportowa i rekreacyjna. Niżej plasuje się infrastruktura drogowa z 66% pozytywnych odpowiedzi. Najwięcej negatywnych ocen uzyskały: możliwość zatrudnienia poza rolnictwem (16%), działania na rzecz bezrobotnych (13%) oraz

działania na rzecz osób przed 34. rokiem życia (12%). Mamy również trzy stwierdzenia z relatywnie dużą liczbą ocen przeciętnych (około jednej trzeciej), co może sugerować, że mieszkańcy mają bardzo małą wiedzę na temat tych obszarów funkcjonowania. A są to: promocja dziedzictwa kulturowego, zasobów naturalnych i turystyki, działania na rzecz osób przed 34. rokiem życia oraz działania na rzecz kobiet.

Atrakcje turystyczne, wiedza historyczna oraz uczestnictwo w wydarzeniach kulturalno-rozrywkowych to dziedziny, w których najlepiej odnajdują się mieszkańcy regionu. 89% badanych potrafi wskazać najważniejsze atrakcje turystyczne okolicy. 87% mieszkańców zna najważniejsze fakty historyczne związane z okolicą. 80% uczestniczy w wydarzeniach kulturalnych i rozrywkowych. Naj słabiej mieszkańcy odnajdują się w obszarach związane z ich bezpośrednim zaangażowaniem. 86% przyznaje, że nie należy do żadnych nieformalnych grup społecznych, a 71% nie należy do żadnej rady lub komitetu.

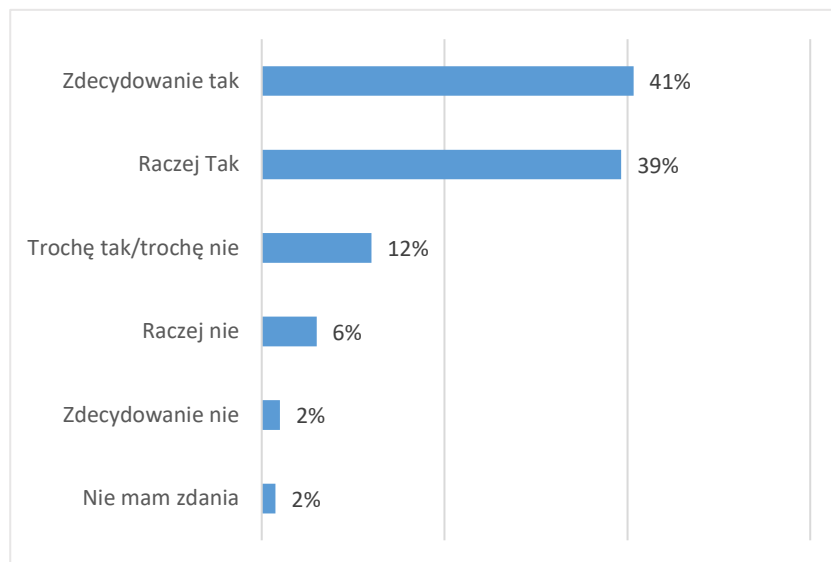
Wykres 4. Opinie na temat zaangażowania w funkcjonowania gminy

Źródło: badania własne

Zdecydowana większość, aż 80% badanych, jest zadowolona z obecnych warunków życia. 8% ma odmienne zdanie i nie jest zadowolona z życia w swojej gminie. 12% ankietowanych na powyższe pytanie udzieliło odpowiedzi „trochę tak, trochę nie”.

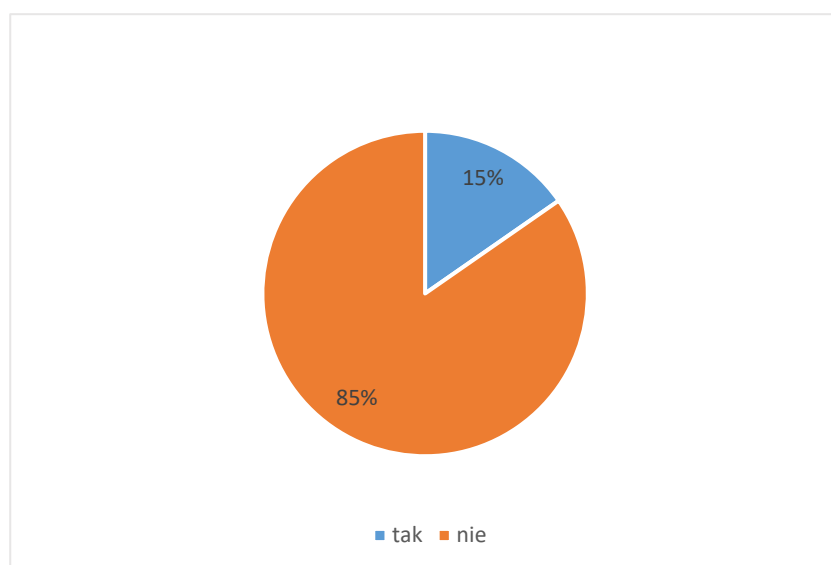
Wykres 5. *Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?*

Źródło: badania własne

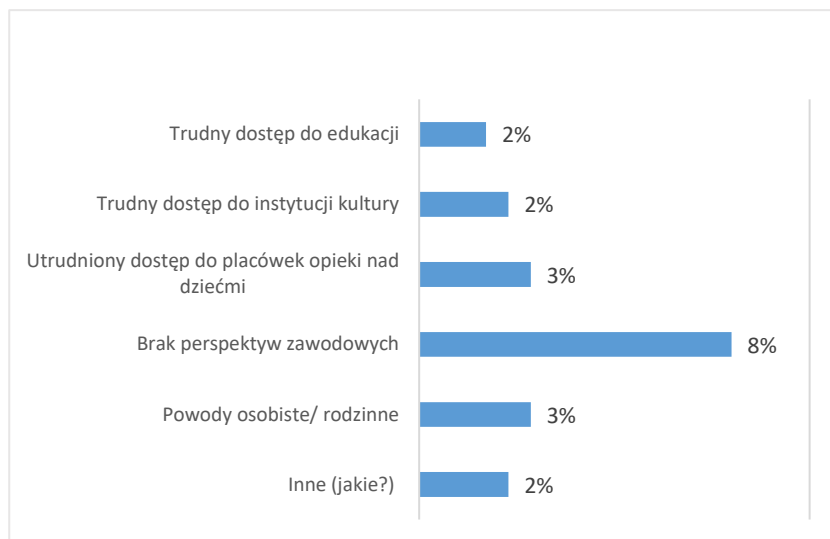
Jedynie 15% mieszkańców rozważa zmianę miejsca zamieszkania. Takie nastawienie to przede wszystkim efekt przekonania, że tutaj nie ma dobrych perspektyw zawodowych - 8% odpowiedzi wśród osób potencjalnie zainteresowanych zmianą miejsca zamieszkania. Kolejne powody dlaczego respondenci chcą się przeprowadzić to: utrudniony dostęp do placówek edukacji oraz powody osobiste.

Wykres 6. *Czy rozważa Pan/i zmianę miejsca zamieszkania?*

Źródło: badania własne

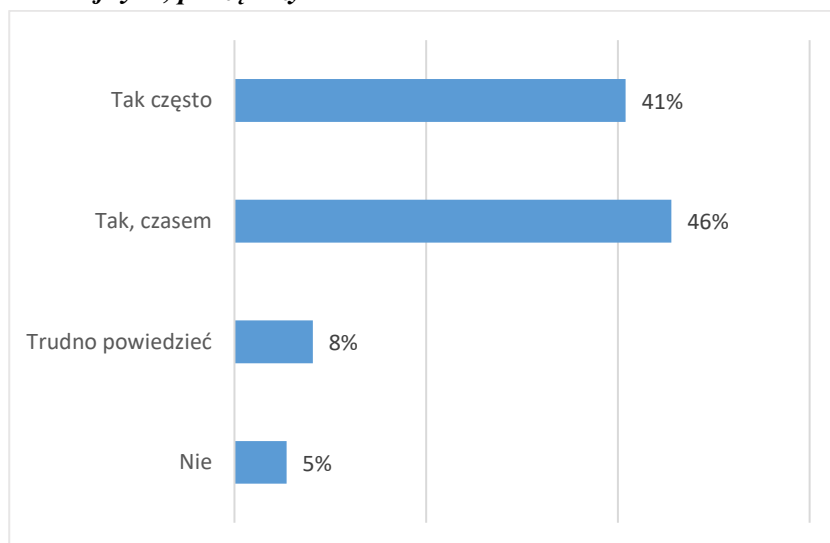
Wykres 7. Powody zmiany miejsca zamieszkania

Źródło: badania własne

Zdecydowana większość mieszkańców (87%) korzystała z obiektów, infrastruktury finansowanej ze środków unijnych, w tym 41% twierdzi, że często korzysta z tych obiektów. Tylko 5% odpowiedziało, że nigdy nie korzystało z takich obiektów, a 8% odpowiadających nie jest pewna czy korzystała.

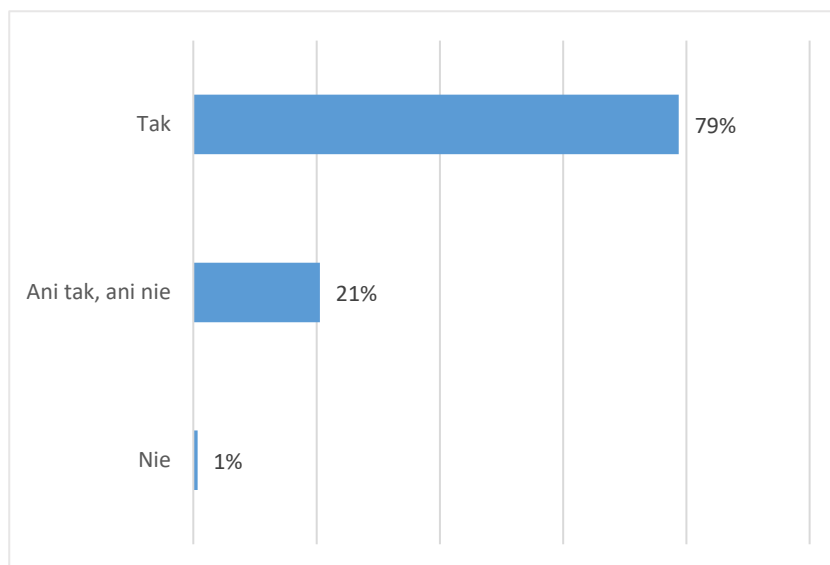
Wykres 8. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z infrastruktury / obiektów finansowanych ze środków unijnych, poczynwszy od 2016 r.?

Źródło: badania własne

Mieszkańcy uważają, że projekty poprawiające infrastrukturę są potrzebne. 79% odpowiadających uważa, że takie inicjatywy cieszą się zainteresowaniem mieszkańców. Tylko 1% twierdzi, że osoby mieszkające w tym rejonie nie są zainteresowane poprawą infrastruktury, a 21% nie ma w tej kwestii stanowiska.

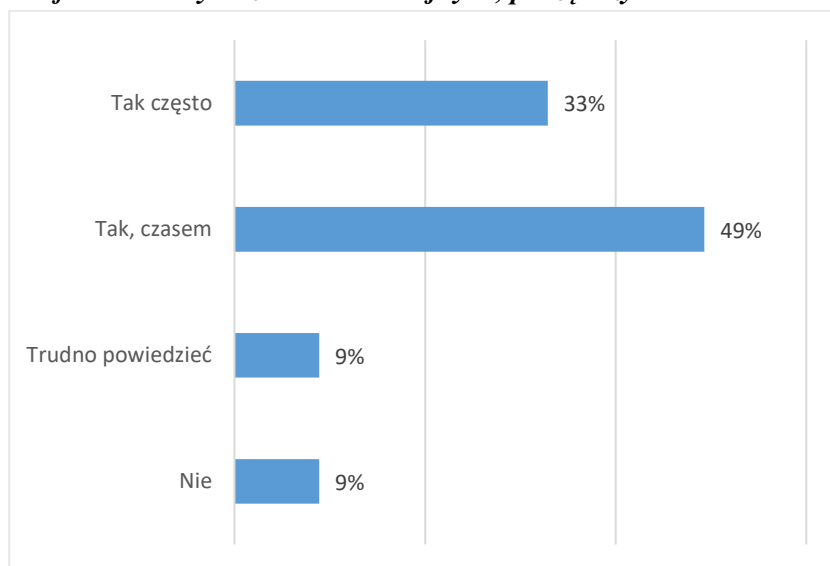
Wykres 9. Czy Pana/i zdaniem projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

Źródło: badania własne

Większość respondentów bo aż 82% przyznaje, że korzystało ze szkoleń, spotkań, festynów finansowanych ze środków unijnych, w tym 33% osób przyznaje, że korzystało często. 9% badanych odpowiedziało, że nigdy nie brało udziału w szkoleniach, spotkaniach i festynach finansowanych ze środków unijnych.

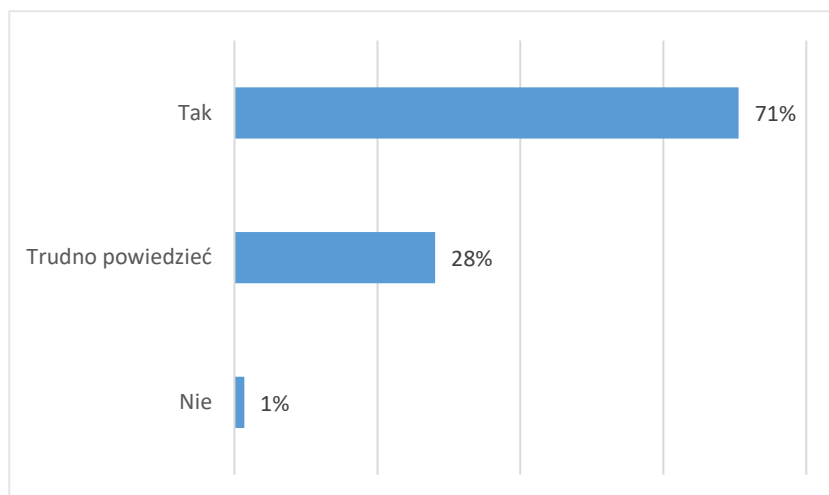
Wykres 10. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?

Źródło: badania własne

71% ankietowanych przyznaje, że mieszkańcy oczekują szkoleń i spotkań finansowanych z UE. 28% badanych nie wie, jak odpowiedzieć na pytanie, a zaledwie 1% twierdzi, że tego typu inicjatywy nie interesują mieszkańców.

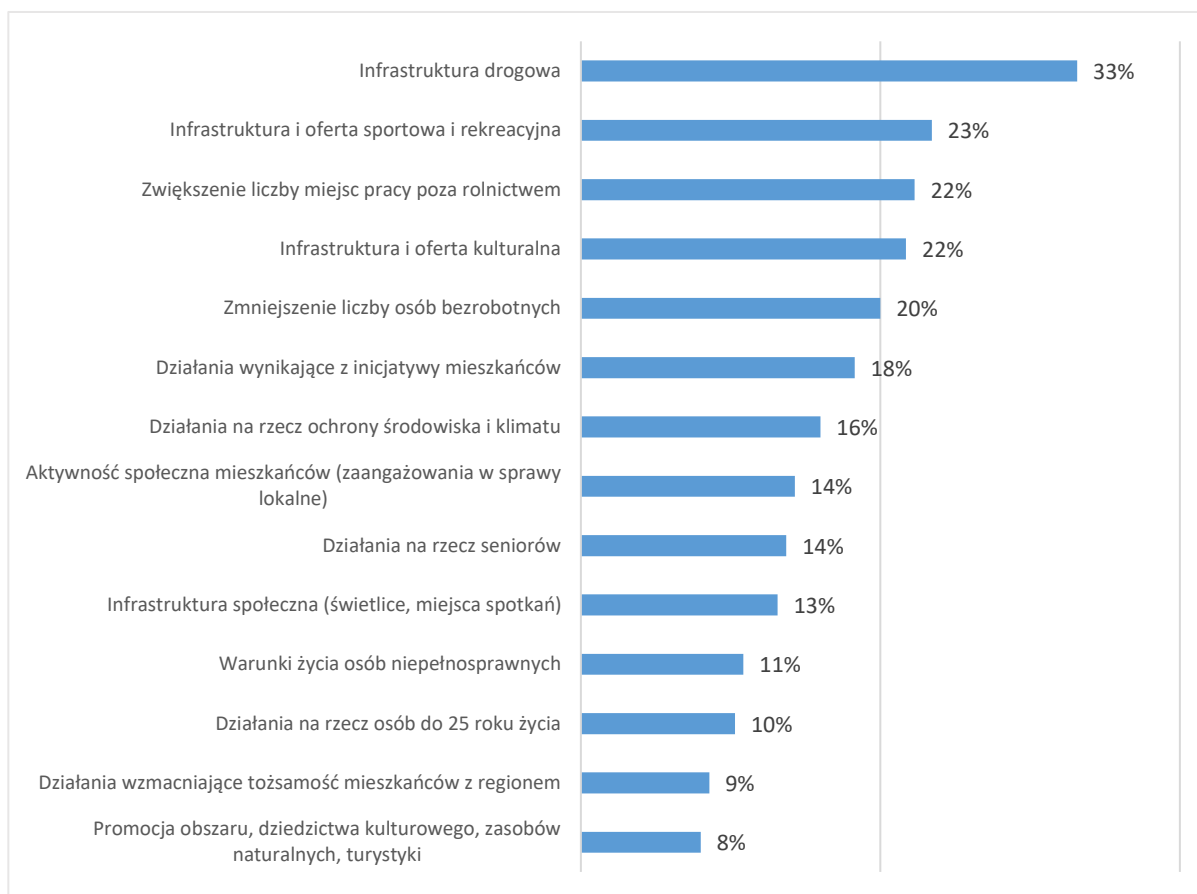
Wykres 11. *Czy Pan/i zdaniem szkolenia, spotkania, festyny cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?*

Źródło: badania własne

Gdyby mieszkańcy SLGD „Brama na Podlasie” sami mogli decydować o dystrybucji środków finansowych to przeznaczyliby je przede wszystkim na infrastrukturę drogową. Tak twierdzi 33% odpowiadających. Na kolejnym miejscu tak zwanej listy życzeń znajduje się: infrastruktura oraz oferta sportowa i rekreacyjna (23%), zwiększenie liczby miejsc pracy poza rolnictwem (22%) oraz infrastruktura i oferta kulturalna (22%). Promocja obszaru, dziedzictwa kulturowego, zasobów naturalnych, turystyki oraz działania wzmacniające tożsamość mieszkańców z regionem nie cieszą się dużym zainteresowaniem (nie więcej niż 10% wskazań). 10% badanych chciałoby dofinansować działania na rzecz osób do 25. roku życia, a 11% jest za przeznaczeniem dodatkowych środków na rzecz osób niepełnosprawnych.

Wykres 12. Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności?

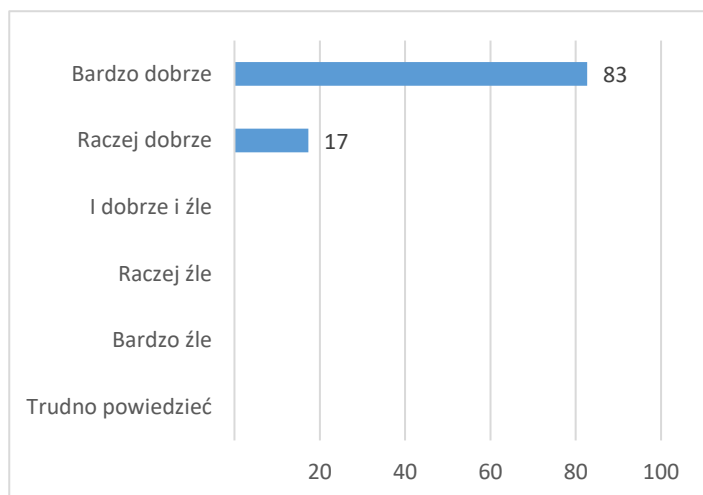
Źródło: badania własne

5.3. Funkcjonowanie LGD

Ocena pracy biura

Mieszkańcy bardzo wysoko ocenili funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania. Według 83% badanych LGD działa bardzo dobrze, a 17% respondentów udzieliło odpowiedzi „raczej dobrze”.

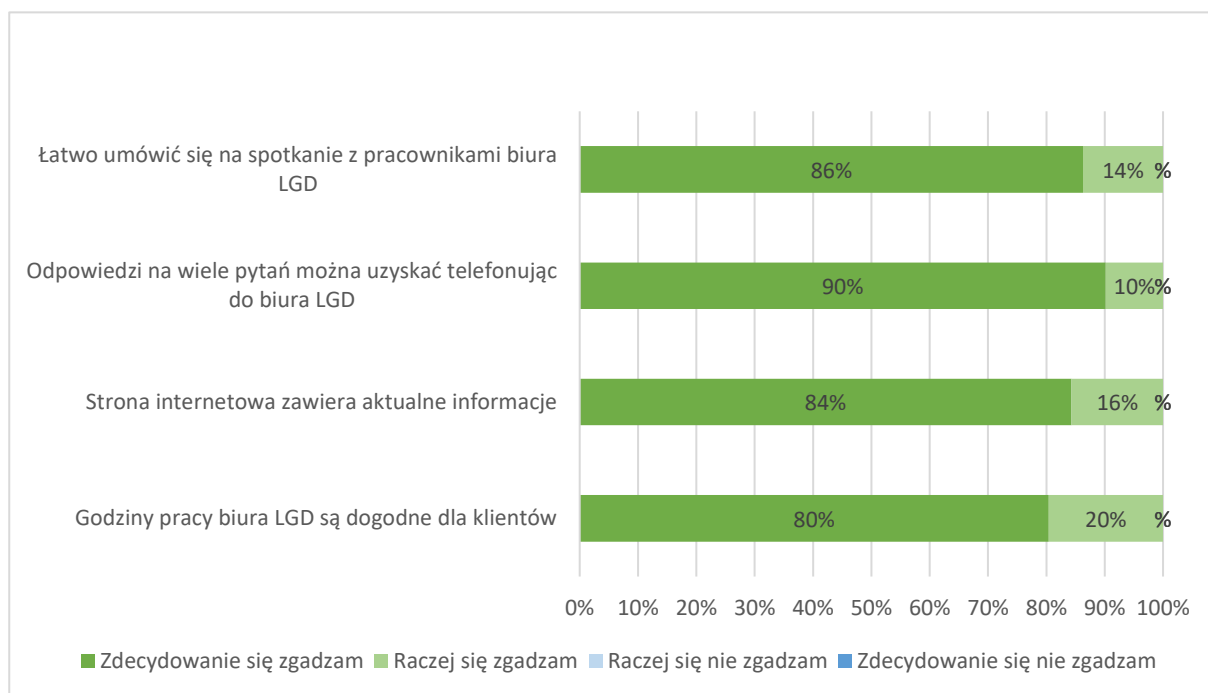
Wykres 13. Jak ogólnie ocenia Pan/Pani funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania?

Źródło: badania własne

Szczegółowe oceny funkcjonowania Biura również są bardzo wysokie. Na każdym z ocenianych wymiarów Biuro uzyskało przynajmniej 84% pozytywnych ocen (zdecydowanie się zgadzam; raczej się zgadzam). Najwięcej, bo aż 90% ankietowanych zaznaczyło, że odpowiedzi na wiele pytań można uzyskać telefonując do biura LGD.

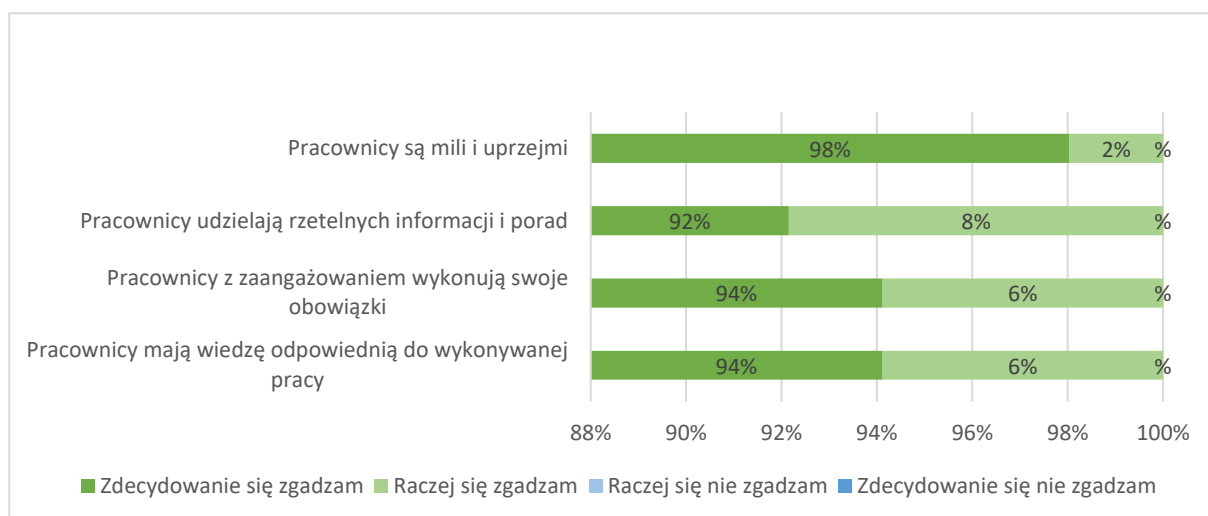
Wykres 14. Proszę ocenić funkcjonowanie Biura LGD

Źródło: badania własne

Badani bardzo zgodnie ocenili pracowników LGD. Żadne ze stwierdzeń opisujących pracowników nie otrzymało mniej niż 92% pozytywnych ocen. Pracownicy są uprzejmi, rzetelni, zaangażowani i merytorycznie przygotowani do swojej pracy.

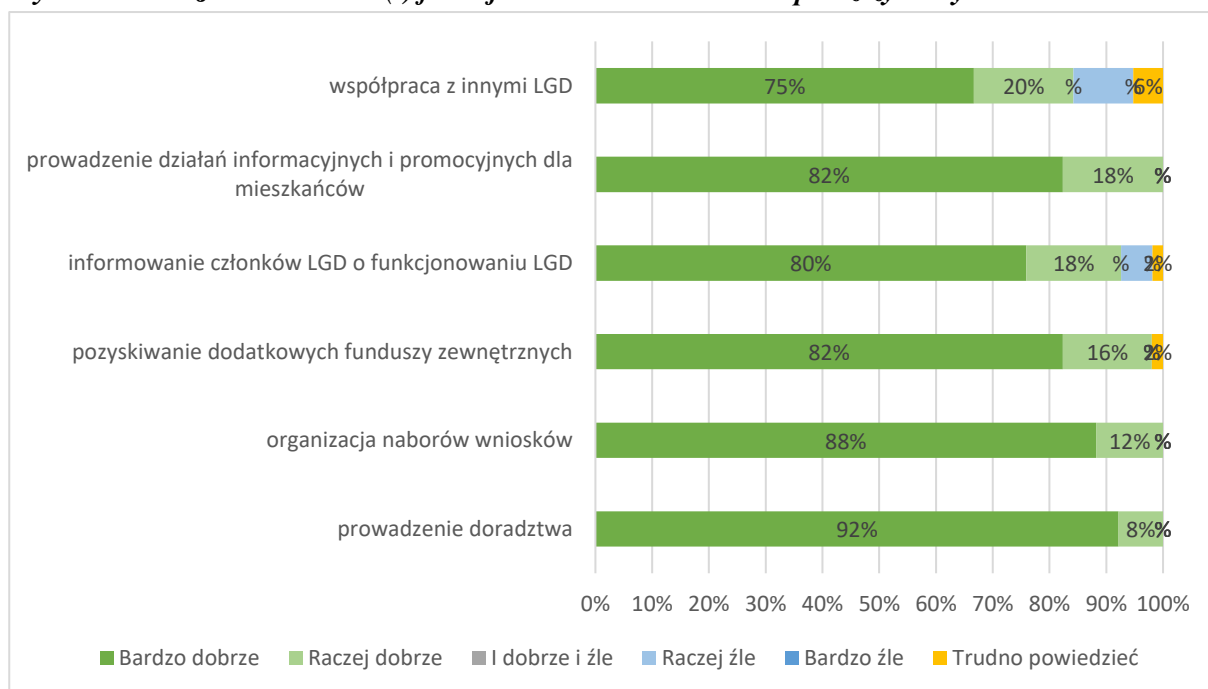
Wykres 15. Proszę ocenić poniższe zdania dotyczące Biura LGD

Źródło: badania własne

Analizy kolejnych, szczegółowych kategorii ocen, wskazują pewne zróżnicowanie. Wszyscy odpowiadający pozytywnie (bardzo dobrze; raczej dobrze) oceniło LGD pod kątem prowadzenia doradztwa, organizacji naboru wniosków oraz prowadzenia działań informacyjnych i promocyjnych dla mieszkańców. Na stwierdzenia: „informowanie członków LGD o funkcjonowaniu LGD” oraz „pozyskiwanie dodatkowych funduszy zewnętrznych” 2% badanych miało problem z udzieleniem odpowiedzi, czyli nie wiedzą oni jak LGD działa w tym obszarze. 12% osób nisko oceniło współpracę Biura LGD z innymi LGD, a 6% uznało, że informowanie członków LGD o funkcjonowaniu LGD przebiega niezadowalająco.

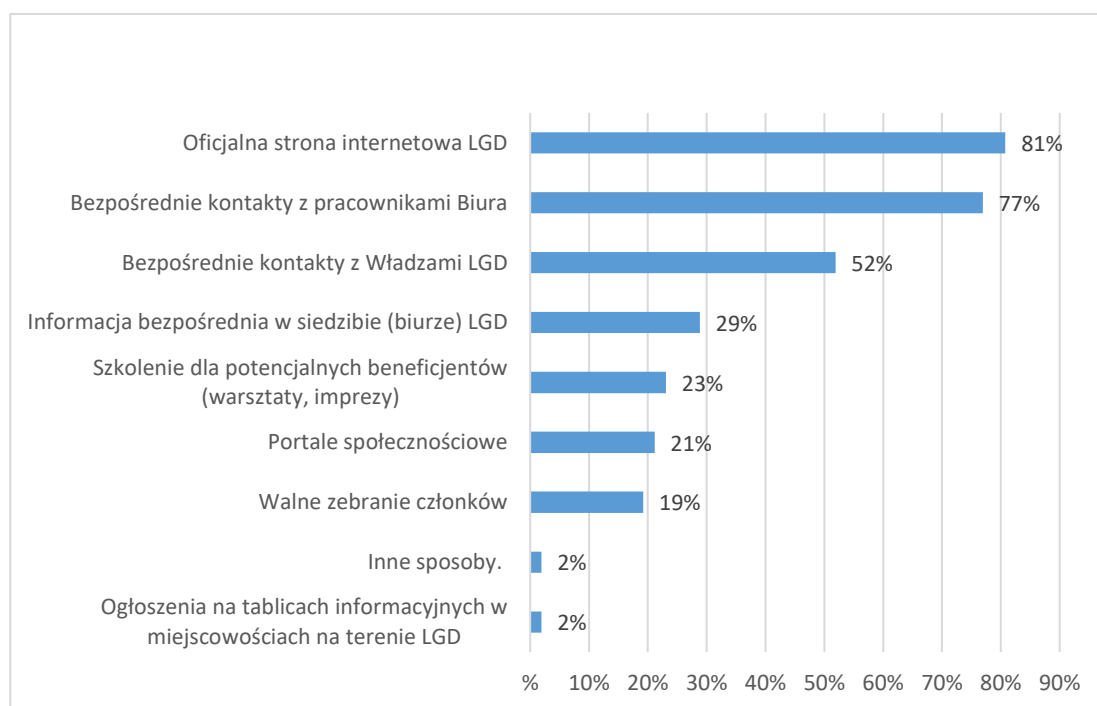
Wykres 16. Jak ocenia Pan(i) funkcjonowanie Biura LGD w poniższych wymiarach

Źródło: badania własne

Najczęstszym źródłem informacji o działaniach LGD jest strona internetowa Stowarzyszenia. Ze strony www informacje czerpie 81% badanych. Na drugim miejscu są bezpośrednie kontakty z pracownikami Biura (77% odpowiedzi) oraz z władzami LGD (52%). Portale społecznościowe, Walne Zgromadzenie Członków, czy tablice informacyjne są zdecydowanie rzadziej wykorzystywanym źródłem informacji. Wiedzę o działaniach SLGD z tych źródeł czerpie poniżej 21% badanych.

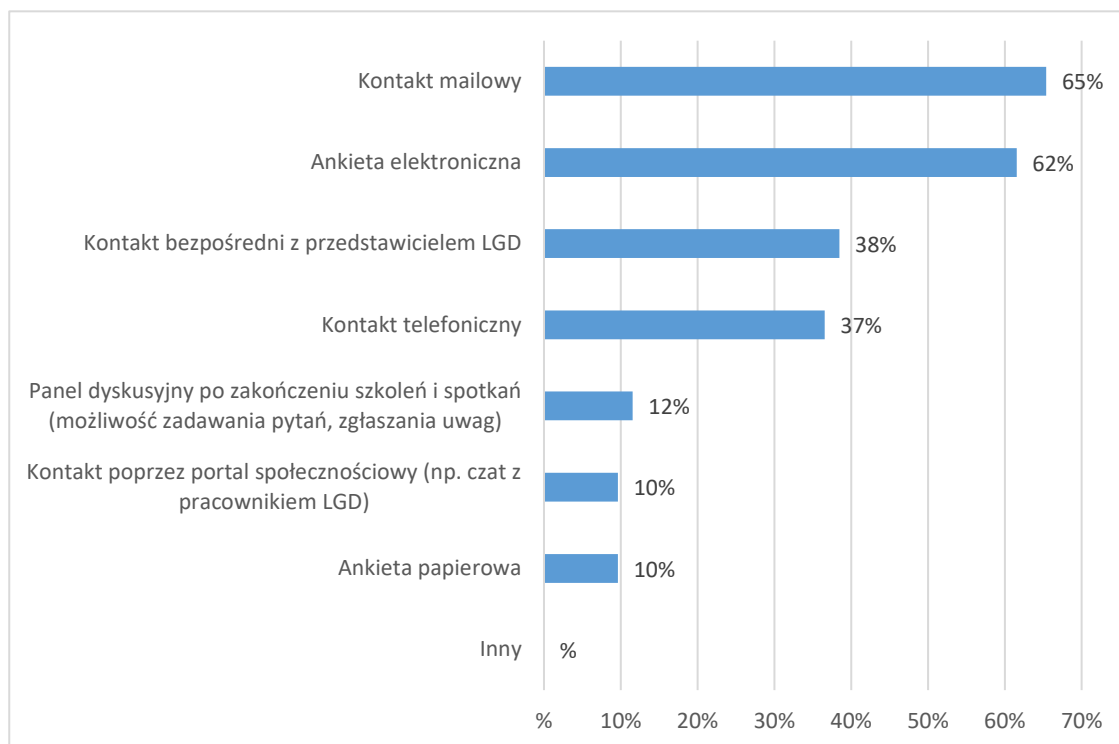
Wykres 17. *Skąd czerpie Pan/Pani informacje dotyczące funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania?*

Źródło: badania własne

Jeśli chodzi o preferowany kanał informacji zwrotnej od społeczności do Lokalnej Grupy Działania to największą popularnością cieszy się kontakt mailowy (65% odpowiedzi) oraz ankieta elektroniczna (62%). Kontakt bezpośredni z przedstawicielem LGD oraz telefoniczny z nieco niższą frekwencją, odpowiednio 38% i 37%. Ankieta papierowa, portal dyskusyjny po szkoleniach, czy portal społecznościowy cieszą się dużo niższą popularnością - w okolicach 10%.

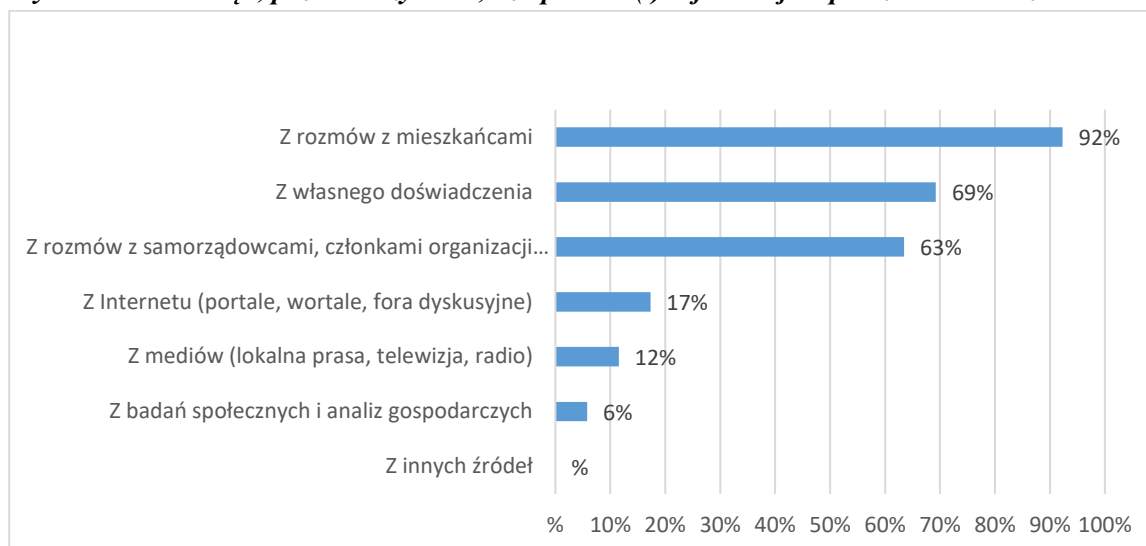
Wykres 18. Który z kanałów przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD byłby dla Pani/Pana najbardziej odpowiedni?

Źródło: badania własne

Rozmowy z mieszkańcami (92% odpowiedzi) to rezerwuar informacji o potrzebach mieszkańców. Nieco niżej plasują się odpowiedzi „z własnego doświadczenia” (69%) oraz „z rozmów z samorządowcami, członkami organizacji pozarządowych itp.” (63%). Zaledwie 17% wnioskodawców i beneficjentów o tym, jakie są potrzeby mieszkańców dowiaduje się z Internetu. Badania i analizy oraz media lokalne rzadko dają wiedzę czego potrzeba mieszkańcom regionu – nie więcej niż 12% odpowiedzi.

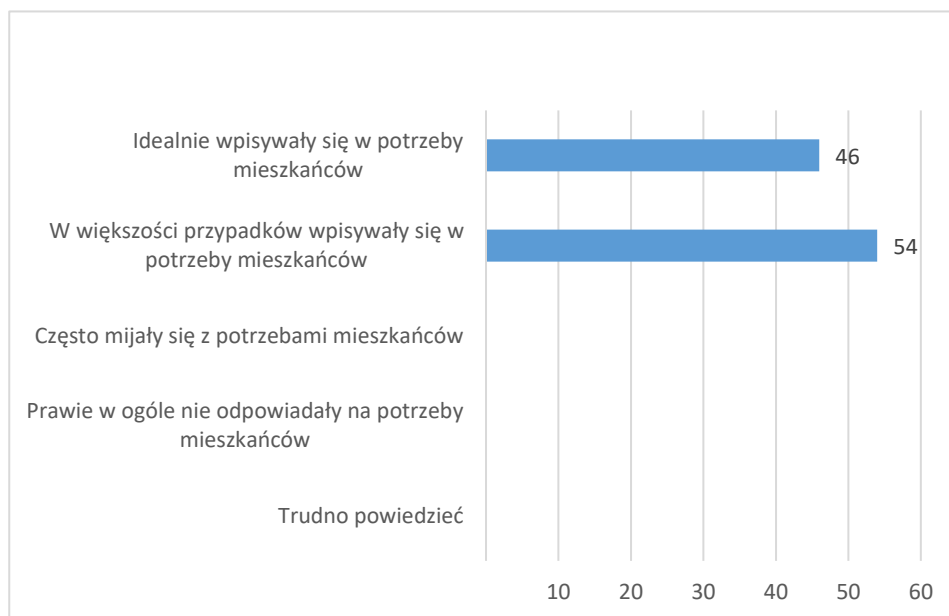
Wykres 19. Skąd, przede wszystkim, czerpie Pan(i) informacje o potrzebach mieszkańców?

Źródło: badania własne

Osoby korzystające i starające się o wykorzystanie środków finansowych w ramach LGD uważają, że w większości przypadków (54% odpowiedzi) nabory wniosków ogłaszane przez LGD wpisywały się w potrzeby mieszkańców. 46% osób twierdzi, że nabory wniosków idealnie wpisywały się w potrzeby. Nie było nikogo, kto zakwestionowałby adekwatność naborów wobec potrzeb mieszkańców.

Wykres 20. Czy nabory wniosków ogłaszane przez LGD odpowiadały na potrzeby mieszkańców?

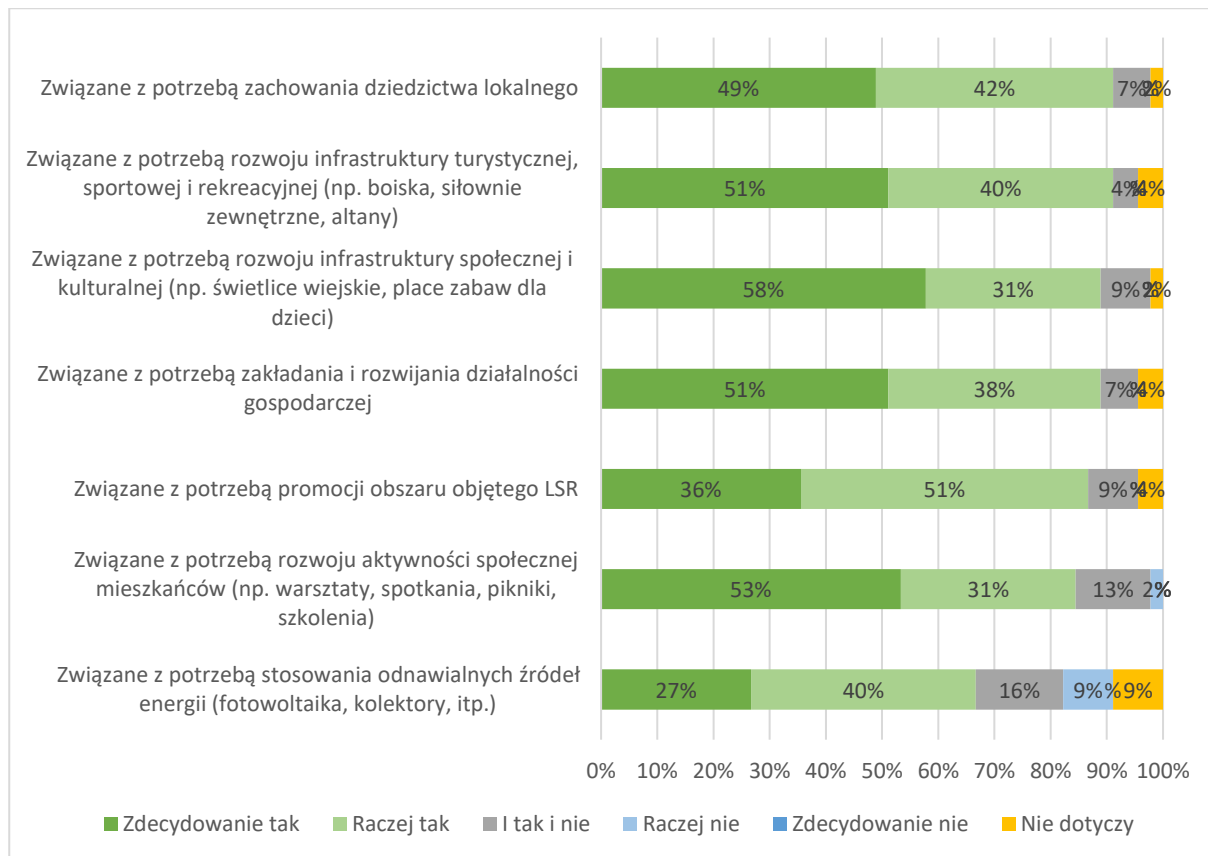

Źródło: badania własne

Ankietowani generalnie zgadzają się, że nabory wniosków pomogły w rozwiązywaniu problemów lokalnych. Niemal w każdym przypadku, o który pytano w ankiecie, około 90% odpowiadających przyznaje, że nabory wniosków pomogły rozwiązać dany problem; wyjątkiem jest punkt dotyczący odnawialnych źródeł energii - tu pozytywnych odpowiedzi udzieliło 67% osób, 9% natomiast

stwierdziło, że realizowane w LGD nabory wniosków raczej nie pomogły w rozwiązywaniu problemów społecznych związanych z tą potrzebą.

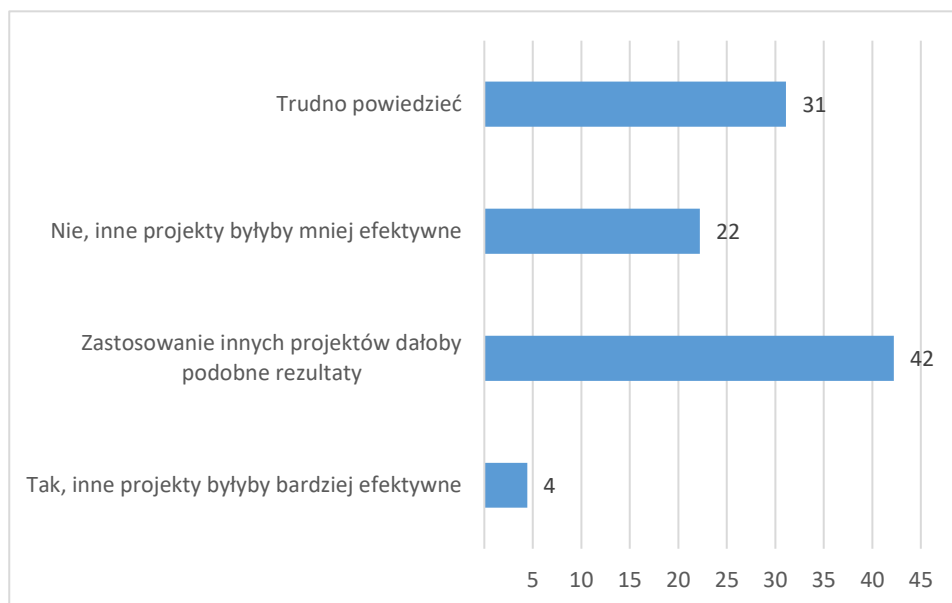
Wykres 21. Czy realizowane w LGD nabory wniosków pomogły w rozwiązywaniu problemów społecznych związanych z:

Źródło: badania własne

Na pytanie, czy za pomocą innych projektów można byłoby uzyskać podobne rezultaty otrzymano zróżnicowane odpowiedzi. Te wyniki wskazują przede wszystkim na niepełną informację w społeczności o przeprowadzonych projektach. Większość albo nie wie co odpowiedzieć, albo ucieka w bezpieczne sformułowania. Najwięcej, bo 42% odpowiadających uznała, że zastosowanie innych projektów dałoby podobne rezultaty. 22% respondentów twierdzi, że inne projekty byłyby mniej efektywne, a zaledwie 4%, że byłyby one bardziej skuteczne.

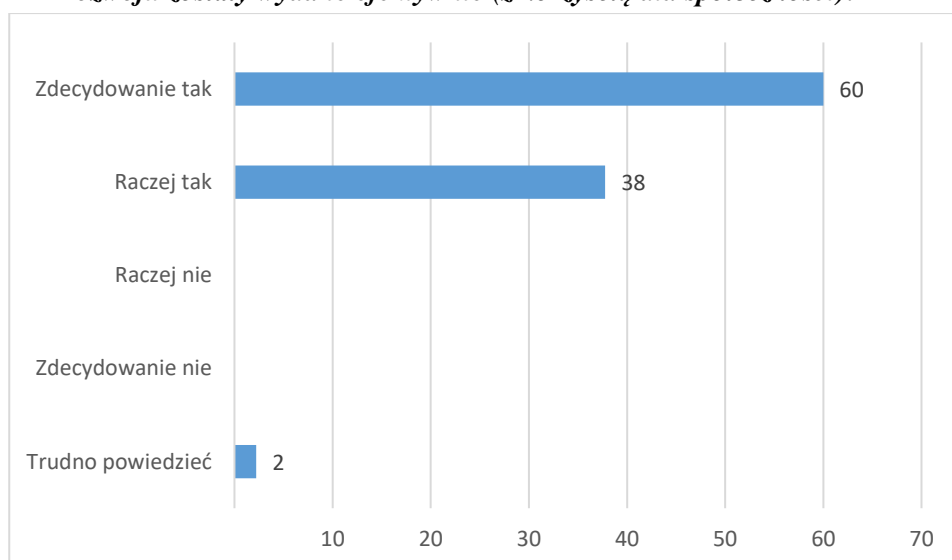
Wykres 22. *Czy Pana(i) zdaniem za pomocą innych projektów można byłoby osiągnąć podobne rezultaty?*

Źródło: badania własne

Wnioskodawcy i beneficjenci zgodnie twierdzą, że środki wydane na realizację LSR były wydawkowane efektywnie. Aż 98% ankietowanych udzieliło pozytywnej odpowiedzi, w tym 60% zdecydowanie się zgadza, a 38 raczej się zgadza, że pieniądze zostały dobrze zagospodarowane. Zaledwie 2% respondentów zaznaczyło odpowiedź „trudno powiedzieć”.

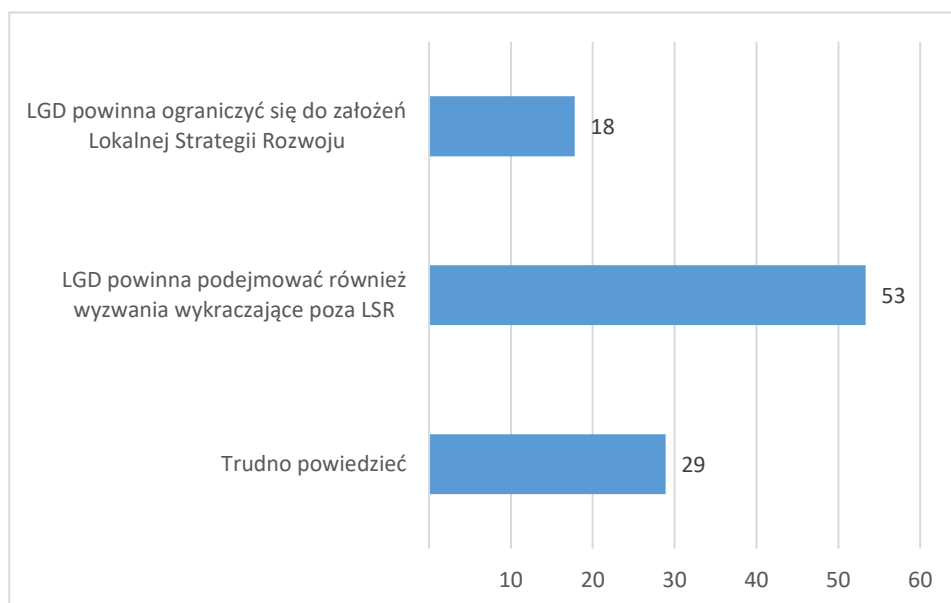
Wykres 23. *Czy Pana(i) zdaniem środki finansowe przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane efektywnie (z korzyścią dla społeczności)?*

Źródło: badania własne

53% badanych uważa, że LGD nie może ograniczać się tylko do realizacji strategii i powinno podejmować samodzielnie również inne działania. Mniejszość, bo tylko 18%, twierdzi, że stowarzyszenie powinno ograniczać się do założeń LSR. 29% nie ma zdania w tej kwestii.

Wykres 24. Czy Pana(i) zdaniem LGD powinna podejmować dodatkowe działania, aby rozwiązywać problemy społeczne mieszkańców obszaru LGD?

Źródło: badania własne

Doradztwo biura LGD

LGD świadczy indywidualne usługi doradcze. Są to konsultacje na etapie pozyskania jak i rozliczenia projektu. Doradztwo prowadzone jest w formie szkoleń grupowych oraz indywidualnych konsultacji. W latach 2016-2021 LGD wykonało 1157 godzin usług doradczych. Doradztwa udzielono 97 osobom/podmiotom. 86 osób/podmiotów otrzymało dofinansowanie po uprzednim uzyskaniu usługi doradczej.

Tabela 13. Doradztwo indywidualne w liczbach

	DORADZTWO POZAKONKURSOWE w godzinach	DORADZTWO KONKURSOWE w godzinach	Suma godzin
2021	26	29	55
2020	54	136	190
2019	106	75	181
2018	120	122	241
2017	242	61	303
2016	64	123	187
Suma godzin	612	544	1157
	osoby/podmioty, którym udzielono indywidualnego doradztwa (liczba/godziny)	osoby/podmioty, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o środki (liczba/godziny)	min. 30 wniosków/operacji, które wpłyną do LGD w wyniku świadczonego z doradztwa w ramach wszystkich konkursów
2021	5/18	4/52	
2020	7/81	6/29	

2019	5/45	4/21	
2018	40/63	32/55	
2017	50/37	40/40	
2016			57

Źródło: dane LGD

Plan komunikacji i Plan szkoleń

Stowarzyszenie prowadziło bardzo zróżnicowane działania komunikacyjne, kierowane do różnych grup osób, jednocześnie starając się odpowiadać na aktualne potrzeby, bolączki i zainteresowania mieszkańców. Organizowano wyjazdy studyjne, w tym na temat odnawialnych źródeł energii, a w szczególności wykorzystania instalacji fotowoltaicznych przy produkcji energii elektrycznej (wyjazd do województwa lubelskiego). W związku z wyjazdem wydano broszurę nt. Odnawialnych Źródeł Energii (OZE), która stanowi kompendium wiedzy nt. OZE dla potencjalnych wnioskodawców, jak również wszystkich mieszkańców gmin należących do Stowarzyszenia LGD „Brama na Podlasie”. Odbyło się kilka szkoleń, w tym z zakresu przedsiębiorczości dla osób zmierzających rozpocząć działalność gospodarczą oraz rozwijających działalność gospodarczą na obszarze LGD. Stowarzyszenie zorganizowało Forum NGO, będące podstawą do wymiany wiedzy i doświadczeń nt. codziennej pracy NGO w kontekście aspektów prawnych, a także finansowania swoich działań. Do ciekawych inicjatyw należy zaliczyć szkolenie „Porozumienie bez Przemocy jako narzędzie usprawniające komunikację interpersonalną, czyli o tym jak poznanie siebie i innych może pozytywnie wpłynąć na wszelkie relacje międzyludzkie”. Uczestnikami spotkania byli podopieczni lokalnych OPS-ów oraz rodzice zmagający się z problemami wychowawczymi. Dwukrotnie zorganizowano konferencję dla kobiet: Promocja postawy przedsiębiorczej. W ramach przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu zorganizowano wyjazd studyjny celem zapoznania się z działaniami na rzecz wykluczenia na terenie województwa kujawsko-pomorskiego. Odbyły się również warsztaty na temat kreowania marki osobistej. Warsztaty kierowane były do kobiet, lokalnych liderów z obszaru LGD. Stowarzyszenie „Brama na Podlasie” organizowało wsparcie psychologiczne dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Ważnym projektem były warsztaty dotyczące inicjatyw edukacyjnych, w tym: praca na rzecz wzmocnienia potencjału organizacji pozarządowych, kształcenie lokalnych liderów, kształtowanie postaw pro obywatelskich, promowanie idei wolontariatu, wspieranie społeczności znajdujących się w trudniejszej sytuacji społeczno-gospodarczej. Odpowiadając na potrzeby mieszkańców zorganizowano konferencję na temat bezpieczeństwa. Celem konferencji było podniesienie świadomości oraz informowanie o czyhających niebezpieczeństwach dnia codziennego.

Stowarzyszenie prowadziło szkolenia dla pracowników LGD oraz dla członków organów Stowarzyszenia. Były to szkolenia dedykowane zasadom wdrażania LGD. Sposobom oceny i wyboru projektów do dofinansowania. Pracownicy LGD i członkowie Rady LGD nabywali kompetencje z monitorowania i ewaluacji LSR oraz bezpieczeństwa danych.

Tabela 14. Szkolenia

Szkolenia (liczba osobodni)		
lata	Pracownicy LGD	Organy LGD
2016	10	24

2017	25	21
2018	8	15
2019	5	12
2020	5	12
2021	11	13
suma	64	97

Źródło: dane LGD

Podsumowując efekty komunikacyjne może stwierdzić, że ze swoimi działaniami Stowarzyszenie dotarło do dużych grup mieszkańców. Materiały zamieszczane w internecie wygenerowały ponad 200 tysięcy wejść rocznie. Na spotkaniach informacyjnych było w sumie kilkaset osób. Kilka tysięcy zapoznało się z ulotkami i broszurami oraz kilka tysięcy wzięło udział we wszystkich inicjatywach informacyjno – promocyjnych.

Funkcjonowanie organów – Zarząd, Rada, Walne Zebranie Członków

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "Brama na Podlasie" liczy 97 członków zwyczajnych, reprezentujących sektor publiczny, społeczny i gospodarczy. Wszystkie gminy, objęte LSR, są jej członkami i mają swych przedstawicieli w każdym wymaganym sektorze. Sektor społeczny, który liczy 60 członków (w tym 22 organizacje społeczne i 38 mieszkańców). Sektor gospodarczy i sektor publiczny liczą odpowiednio 16 i 21 członków.

Zarząd kieruje całokształtem działalności Stowarzyszenia w okresie pomiędzy posiedzeniami Walnego Zebrania Członków, reprezentuje je na zewnątrz i ponosi odpowiedzialność za swoją pracę przed Walnym Zebraniem Członków. Zarząd liczy od 13 do 18 osób. Aktualnie (stan na 20.05.2022 wg strony internetowej) Zarząd LGD liczy 18 członków.

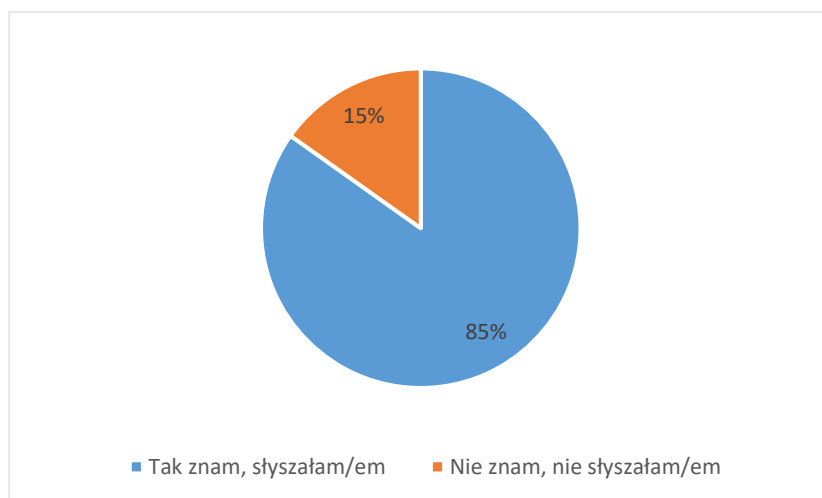
Rada LGD pełni funkcję organu decyzyjnego. Do wyłącznej właściwości Rady należy wybór operacji, które mają być realizowane oraz ustalanie kwot wsparcia. Rada liczy od 11 do 15 osób. Aktualnie (stan na 21.05.2022 wg strony internetowej) Rada LGD liczy 13 członków.

Komisja Rewizyjna sprawuje bieżącą kontrolę działalności Stowarzyszenia. Komisja Rewizyjna liczy od 3 do 5 osób. Aktualnie (stan na 21.05.2022 wg strony internetowej) Komisja Rewizyjna liczy 4 członków.

Rozpoznawalność LGD

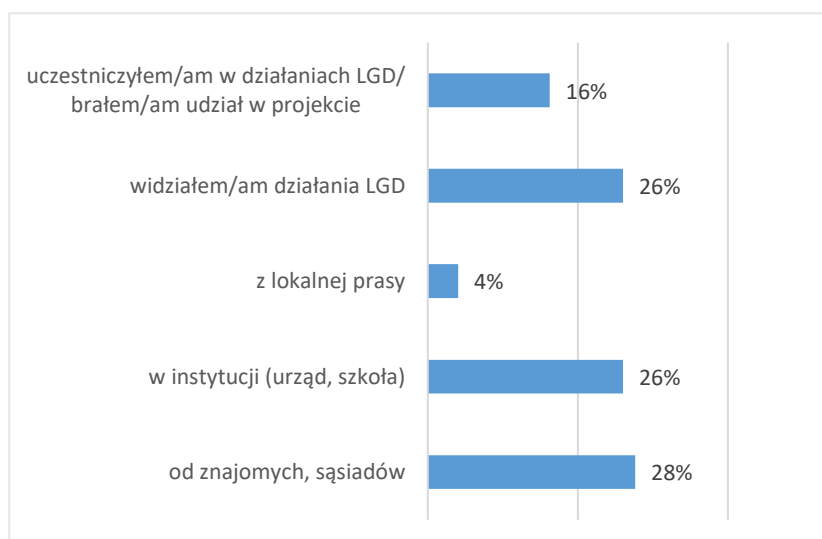
Znajomość SLGD „Brama na Podlasie” jest powszechna wśród mieszkańców regionu. 85% badanych zna stowarzyszenie. O LGD dowiedzieli się przede wszystkim od znajomych i sąsiadów (28%), a także z urzędów i szkół (26%), lub osobiście widzieli działania LGD (26%). Spora grupa ankietowanych (16%) uczestniczyła osobiście w pracach LGD.

Wykres 25. Czy zna Pan/i Lokalną Grupę Działania Brama na Podlasie?

Źródło: badania własne

Wykres 26. W jaki sposób dowiedział się Pan/i o Lokalnej Grupie Działania?

Źródło: badania własne

Inne działania LGD

Działalność Biura LGD „Brama na Podlasie” współfinansowana jest ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach projektu pt.: „*Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Brama na Podlasie*”. LGD w ramach operacji prowadzi szeroko pojęte działania aktywizujące: szkolenia na temat pozyskiwania środków unijnych, spotkania traktujące o włączeniu społecznym, konferencje, wyjazdy, współorganizuje imprezy, spotkania informacyjno-aktywizujące o działalności LGD i założeniach LSR. Przykładowo Stowarzyszenie przeprowadziło konferencje dotyczące współpracy z organizacjami pozarządowymi, promocji postaw przedsiębiorczości u kobiet. Lokalna Grupa Działania zorganizowała wyjazdy studyjne dot. OZE oraz produktów lokalnych i dobrych praktyk wdrażania środków z UE. LGD prowadziło zajęcia dotyczące wsparcia psychologicznego dla osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym

oraz warsztaty dla kobiet wzmacniających ich sytuację na rynku pracy. Stowarzyszenie „Brama na Podlasie” przygotowało liczne materiały informacyjno - promocyjne (broшуry, albumy, wydawnictwa o gminach oraz film). Jeśli chodzi o działania animujące lokalną społeczność zaplanowano: szkolenie z podstaw przedsiębiorczości, uczestnictwa w targach, organizację inicjatyw edukacyjnych dla mieszkańców, forum NGO.

Stowarzyszenie realizowało projekty w ramach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich. Jednym z przedsięwzięć był projekt pt. *Brama na Podlasie - Bramą do lokalnych tradycji*. Celem projektu było stworzenie mieszkańcom obszarów wiejskich warunków do poznania sposobów uzyskiwania dodatkowych źródeł dochodu, w tym w szczególności podniesienie wiedzy i umiejętności z zakresu wytwarzania produktów lokalnych. W ramach projektu odbył się wyjazd studyjny do producentów lokalnych na terenie województwa kujawskiego. Wydano również publikację na temat promocji dobrych praktyk oraz wiedzy na temat produktów lokalnych.

LGD zorganizowało wyjazd studyjny w ramach projektu pt. *Wymiana wiedzy i doświadczeń LGD województwa podlaskiego*. Głównym celem przedsięwzięcia jest zapoznanie uczestników z przedsiębiorczością i turystyką oraz zaobserwowanie dobrych praktyk w zakresie wykorzystania lokalnych zasobów przyrodniczych i kulturowych dla poprawy jakości życia mieszkańców na terenach wiejskich.

LGD „Brama na Podlasie” w partnerstwie ze Stowarzyszeniem N.A.R.E.W., Stowarzyszeniem „LGD Tygiel Doliny Bugu”, LGD Puszcza Knyszyńska, LGD Szlak Tatarski i „Sąsiedzi” realizuje projekt pt. *Ewaluacja zewnętrzna ex-post sześciu podlaskich lokalnych strategii rozwoju*. Celem operacji jest wymiana, upowszechnienie rezultatów z identyfikacji i oceny efektów realizacji lokalnych strategii rozwoju Lokalnych Grup Działania zakończonych opracowaniem narzędzia wspierającego zarządzanie strategiczne lokalnych grup działania poprzez przeprowadzenie ewaluacji zewnętrznej w okresie marzec-październik 2022 r.

Pracownicy Biura Stowarzyszania LGD „Brama na Podlasie” w latach 2016-2019 uczestniczyli w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych odbywających się we wszystkich gminach członkowskich. Łącznie przeprowadzono 53 spotkania. Przykładowo w roku 2019 w spotkaniach wzięło udział 383 osoby. Spotkania mają charakter informacyjno - konsultacyjny. Pierwsza część spotkania - informacyjna - dotyczy aktualnych działań realizowanych przez LGD, w tym najbliższych naborów wniosków oraz realizacji *Planu Komunikacji*. Druga część spotkania - konsultacyjna - przeznaczona jest na indywidualne konsultacje z mieszkańcami.

5.4. Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju

Realizacja rzeczowa – stan na 31.12.2021 r.

W ramach trzech celów ogólnych wyznaczonych w LSR zaplanowano 16 przedsięwzięć z precyzyjnie wyznaczonymi 34 wskaźnikami produktu. Zdecydowana większość, 28 z 34 wskaźników produktu ma realizację umowy na poziomie minimum 100%. Realizację płatności na poziomie minimum 100% ma 13 wskaźników produktu. Według stanu na koniec 2021 roku wskaźnik *Liczba zrealizowanych projektów współpracy, w tym projektów współpracy międzynarodowej* ma najniższą realizację umowy i płatności (po 50%).

Tabela 15. Realizacja rzeczowa

Przedsięwzięcie	Wskaźniki produktu	Jednostka miary	Stan docelowy	Realizacja (%)	
				Umowy	Płatności
Wzbogacenie oferty edukacyjnej placówek wychowania przedszkolnego	Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	osoby	500	148,80%	60,20%
Podniesienie jakości oferty edukacyjnej małych szkół kształcenia ogólnego	Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych lub umiejętności uniwersalnych w programie	osoby	900	107,11%	16,11%
	Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały wyposażone w programie	szt.	10	110,00%	20,00%
Infrastruktura związana z opieką przedszkolną	Liczba wspartych obiektów infrastruktury przedszkolnej	szt.	8	100,00%	87,50%
	Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	szt.	5	140,00%	120,00%
Wsparcie osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji społeczno-gospodarczej	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	osoby	430	112,09%	15,81%
	Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie	osoby	23	100,00%	60,87%
	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie	osoby	300	126,00%	0,00%
	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami objętych usługami wspierania rodziny i pieczy zastępczej w programie	osoby	100	64,00%	0,00%
Kształtowanie otoczenia wspierającego osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym	Liczba inicjatyw informacyjno-edukacyjnych z zakresu pracy na rzecz włączenia społecznego	szt.	10	100,00%	100,00%
Wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie budowania społeczeństwa obywatelskiego i podnoszenia kompetencji lokalnych liderów	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	osobodni	104	80,77%	54,81%
	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	osobodni	100	97,00%	81,00%
	Liczba podmiotów, którym udzielono doradztwa/ Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	szt.	100	114,00%	308,00%
	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	szt.	73	84,93%	100,00%
	Liczba inicjatyw informacyjno-promocyjnych dotyczących zwiększenia aktywności lokalnej	szt.	77	110,39%	98,70%
Zachowanie dziedzictwa obszaru	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim w	szt.	30	100,00%	100,00%

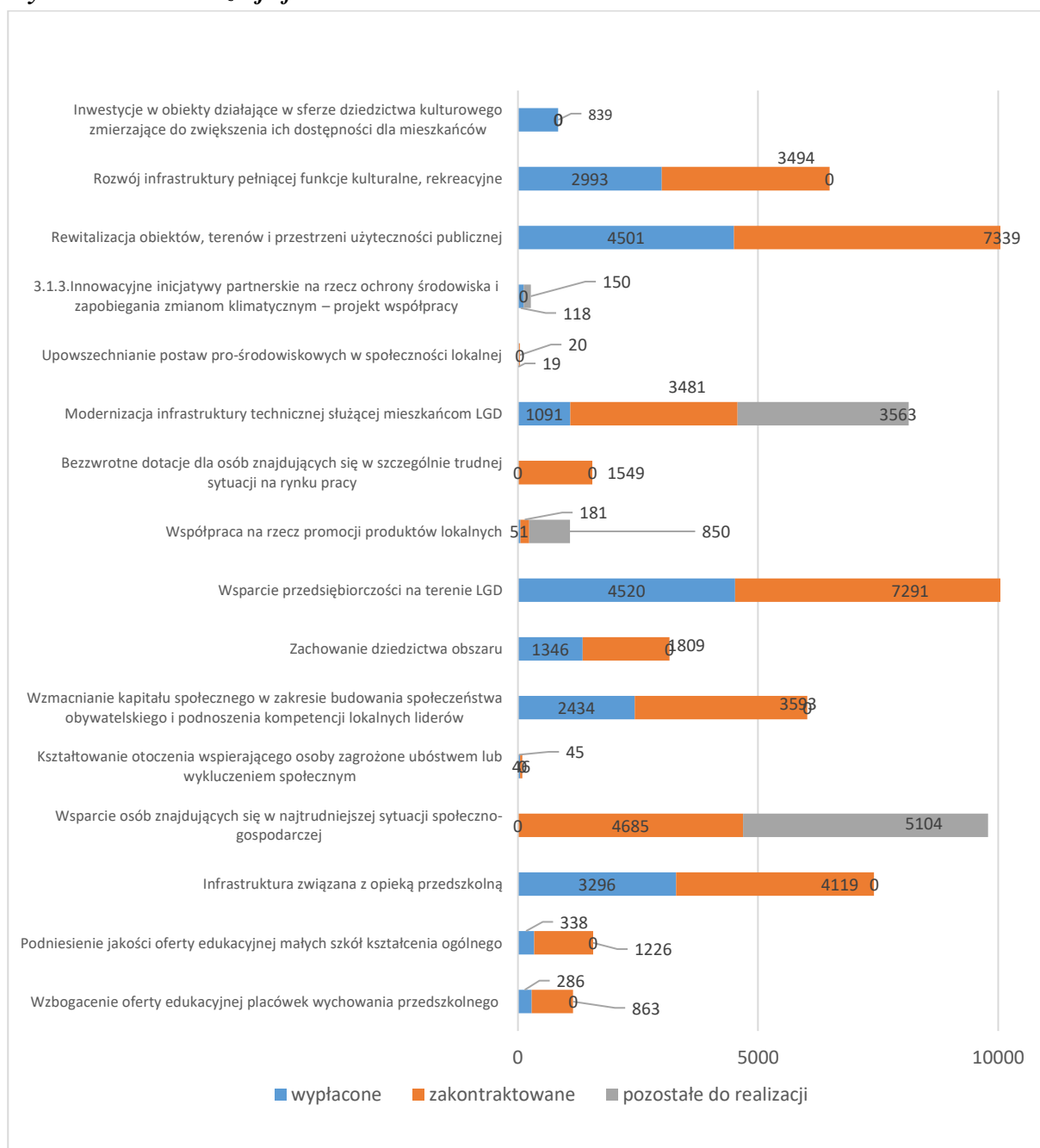
	wyniku wsparcia otrzymanego w ramach realizacji strategii				
	Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury	szt.	8	112,50%	12,50%
	Liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR	szt.	12	166,67%	8,33%
Wsparcie przedsiębiorczości na terenie LGD	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	szt.	87	67,82%	58,62%
	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	szt.	21	114,29%	52,38%
Współpraca na rzecz promocji produktów lokalnych	Liczba zrealizowanych projektów współpracy, w tym projektów współpracy międzynarodowej	szt.	2	50,00%	50,00%
	Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	szt.	3	133,33%	133,33%
Bezzwrotne dotacje dla osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy	Liczba osób pozostających bez pracy, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	osoby	33	100,00%	0,00%
Modernizacja infrastruktury technicznej służącej mieszkańcom LGD	Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE	szt.	50	144,00%	32,00%
	Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii ciepłej z OZE	szt.	80	125,00%	93,75%
	Liczba nowych/ zmodernizowanych punktów w oświetleniu ulicznym	szt.	50	218,00%	184,00%
Upowszechnianie postaw pro- środowiskowych w społeczności lokalnej	Liczba inicjatyw w zakresie postaw proekologicznych	szt.	4	100,00%	100,00%
3.1.3. Innowacyjne inicjatywy partnerskie na rzecz ochrony środowiska i zapobiegania zmianom klimatycznym – projekt współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	szt.	1	100,00%	100,00%
	Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	szt.	4	125,00%	125,00%
Rewitalizacja obiektów, terenów i przestrzeni użyteczności publicznej	Powierzchnia zrewitalizowanych obszarów	ha	9,7	124,33%	104,64%
	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	szt.	3	1366,67%	966,67%
Rozwój infrastruktury pełniącej funkcje kulturalne, rekreacyjne	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	szt.	30	103,33%	86,67%
Inwestycje w obiekty działające w sferze dziedzictwa kulturowego zmierzające do zwiększenia ich dostępności dla mieszkańców	Liczba zabytków nieruchomych / ruchomych objętych wsparciem	szt.	3	100,00%	66,67%
	Liczba instytucji kultury objętych wsparciem	szt.	1	200,00%	200,00%

Źródło: dane LGD

Postęp finansowy – stan na 31.12.2021 r.

Najwięcej środków w złotych wyplacono w ramach przedsięwzięcia *Wsparcie przedsiębiorczości na terenie LGD* (4,52 mln PLN) i *Rewitalizacja obiektów, terenów i przestrzeni użyteczności publicznej* (4,5 mln PLN). Najwięcej środków zakontraktowano również na te dwa przedsięwzięcia (odpowiednio 7,29 mln PLN i 7,34 mln PLN). Na koniec 2021 roku na dwa przedsięwzięcia jeszcze nie wyplacono żadnych środków: *Bezzwrotne dotacje dla osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy* oraz *Wsparcie osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji społeczno-gospodarczej*.

Wykres 27. Realizacja finansowa

Źródło: dane LGD

Opis projektów współpracy

LGD „Brama na Podlasie” zrealizowało 3 projekty współpracy. Pierwszy, *Kulinarna Akademia Cudów* o akronimie KAC był realizowany w 2019 roku wspólnie ze Stowarzyszeniem „Suwalsko-Sejneńska” LGD, LGD „Szlak Tatarski”, LGD Lider w EGO”, a także Vilniaus rajono vietos veiklos grupe. Celem projektu było podniesienie atrakcyjności obszarów LGD będących partnerami ze szczególnym uwzględnieniem produktów żywnościowych oraz zwiększenie wiedzy mieszkańców na temat intensyfikacji turystyki w oparciu o te zasoby. W ramach projektu odbyła się dwudniowa konferencja otwierająca projekt oraz trzydniowe warsztaty kulinarne na temat produktu lokalnego i regionalnego. Wydano dwujęzyczny album z kulinarnymi przepisami lokalnymi. Na zakończenie zorganizowano dwudniową konferencję podsumowującą projekt.

Kolejny projekt to *Energia Odnawialna Lokalnie. Innowacyjna inicjatywa partnerska na rzecz ochrony środowiska i zapobiegania zmianom klimatycznym* o akronimie EOL realizowany był w partnerstwie ze: Stowarzyszeniem „Suwalsko-Sejneńska” LGD, LGD „Szlak Tatarski”, LGD „Lider w EGO” i LGD Puszcza Knyszyńska. Celem projektu jest podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców ze szczególnym uwzględnieniem promocji gospodarki niskoemisyjnej efektywnie korzystającej z zasobów naturalnych. W ramach projektu odbyła się konferencja otwierająca wraz z wizytą studyjną do Niemiec. Zakupiono ławkę solarną i wykonano montaż tablic informacyjnych zasilanych panelem fotowoltaicznym. Na zakończenie zorganizowano konferencję podsumowującą projekt.

Ostatnim projektem współpracy, zakończonym w 2022 roku jest KULT „Kulinarne Unikaty Lokalną Tradycją”. Projekt przeprowadzono wspólnie ze Stowarzyszeniem N.A.R.E.W. oraz z LGD „Szlak Tatarski”. W ramach projektu przeprowadzono wizytę studyjną, warsztaty kulinarne, wydano mapę interaktywną oraz zorganizowano spotkanie podsumowujące projekt. Celem projektu było podniesienie atrakcyjności obszarów LGD poprzez utworzenie infrastruktury oraz map ze szczególnym uwzględnieniem produktów lokalnych, a także zwiększenie wiedzy mieszkańców na temat rozwoju obszarów, identyfikacji i promocji produktu lokalnego w oparciu o lokalne zasoby.

6. Odpowiedź na wszystkie wskazane pytania badawcze

Ocena wpływu na główny cel LSR (jeśli inny niż obszary poniżej)

Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zakończy się w 2023 roku. Wskaźniki będą weryfikowane w oparciu o dane GUS oraz rejestry powiatowe. W raporcie ewaluacyjnym wykorzystano dane osiągnięte do końca 2021 roku. Trudno jednoznacznie odpowiedzieć, jaki będzie poziom realizacji wskaźników, szczególnie w kontekście zawirowań gospodarczych. Na podstawie danych GUS i wyników badań satysfakcji należy przypuszczać, że cele strategii zostaną osiągnięte.

CEL OGÓLNY 1	Edukacja i aktywizacja mieszkańców na rzecz wspierania rozwoju lokalnego LGD			
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego I	Jednostka miary	Stan początkowy 2015 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych sposób pomiaru
Liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej	osoby	8665	8492	Główny Urząd Statystyczny
Wzrost liczby formalnych organizacji społecznych działających na obszarze LGD	sztuki	204	214	Rejestry powiatowe

CEL OGÓLNY 2	Zrównoważona i efektywna gospodarka lokalna obszaru LGD			
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego II	Jednostka miary	Stan początkowy 2015 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych sposób pomiaru
Wzrost liczby podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON	sztuki	7563	7714	Główny Urząd Statystyczny

CEL OGÓLNY 3	Dostępność i atrakcyjność infrastrukturalna obszaru			
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego III	Jednostka miary	Stan początkowy 2015 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych sposób pomiaru
Saldo migracji wewnętrznych na obszarze LGD	osoby	-485	-388	Główny Urząd Statystyczny

Ocena wpływu na kapitał społeczny

Budowa kapitału społecznego poprzez aktywizację i edukację mieszkańców obszaru LGD Brama na Podlasie była jednym z głównych celów Lokalnej Strategii Rozwoju. Jest to proces długofalowy, który musiał zostać poprzedzony przedstawieniem LGD mieszkańcom obszaru i zbudowaniem wśród nich zaufania do podejmowanych przez stowarzyszenie działań na rzecz regionu i lokalnej społeczności. Dlatego też początkowo działania LGD skupiły się na aktywnościach w terenie,

wychodzących w kierunku mieszkańców. Następnym krokiem było zaproszenie do udziału w szkoleniach, warsztatach, wyjazdach studyjnych, skierowanych do miejscowych liderów.

Obiekty infrastruktury, które powstały w ramach realizacji projektów, z założenia miały służyć zaspokojeniu społecznej potrzeby aktywizacji mieszkańców. Widać różny stopień ich wykorzystania, są bowiem wśród nich obiekty cieszące się bardzo dużą popularnością, jak i wykorzystywane w stopniu przeciętnym, co dotyczy głównie infrastruktury zlokalizowanej w małych miejscowościach.

Przedsiębiorczość

Wzmocnienie lokalnej przedsiębiorczości i przetwórstwa było jednym z celów szczegółowych celu głównego, zrównoważonej i efektywnej gospodarki lokalnej. LGD jest partnerstwem trójsektorowym, a jednym z elementów jest sektor gospodarczy; w sposób naturalny zatem powinno być przedsiębiorcom w ramach partnerstwa oferowane wsparcie. Jest też pewna grupa przedsiębiorców, którzy nie mogą korzystać ze środków pochodzących z ARiMR - korzystają zatem z pomocy, którą mogą uzyskać przy wsparciu LGD. Działalność na rzecz lokalnej przedsiębiorczości jest więc jedną ze sztandarowych aktywności Stowarzyszenia. Poza naborami wniosków z funduszy EFRROW, ogłoszono konkurs na bezzwrotne dotacje, gdzie wybrano operatora, który rozdysponowywał środki z EFS na dotacje dla przedsiębiorców.

Turystyka i dziedzictwo kulturowe

Turystyka nie stanowiła ważnego obszaru w konstrukcji celów Lokalnej Strategii Rozwoju – już na etapie konstruowania strategii, podczas prac nad analizą SWOT w terenie nie pojawiała się zbyt często jako ważny dla mieszkańców temat. Turystyka pojawiła się z kolei podczas realizacji niektórych projektów w zakresie wsparcia przedsiębiorczości (przy czym nie była kryterium obowiązkowym). Drugim obszarem realizacji dotyczącym turystyki przejazdowej, jako że obszar LGD leży na trasie z Warszawy do takich miejsc jak Białystok, czy Białowieża, były projekty związane z podniesieniem atrakcyjności obszaru w obrębie dziedzictwa kulturowego, rozumianego jako produkt lokalny, elementy kultury ludowej (zespoły muzyczne i regionalne, działalność kół gospodyń wiejskich), obiekty zabytkowe, miejsca kultu. Obejmowało to również wydawnictwa związane z regionem oraz informatory. Również w projektach współpracy realizowane były działania związane z produktem lokalnym, głównie kulinarnym.

Grupy defaworyzowane

Ukierunkowanie działań z EFRROW na grupy mieszkańców zagrożonych wykluczeniem dotyczyło działań na rzecz osób młodych i seniorów, co powodowało początkowo pewne niezrozumienie i nadinterpretację kryteriów, gdyż nie każda osoba po 50. roku życia jest automatycznie w trudnej sytuacji i nie każdej z nich grozi wykluczenie. Kryteria dotyczące grup defaworyzowanych musiały zatem zostać doprecyzowane tak, by w kryteriach były ujęte osoby pozostające w trudnej sytuacji na rynku pracy. Można w związku z tym wysnuć wniosek, iż często o wiele lepszym kryterium stanowi grupa defaworyzowana docelowa projektu, aniżeli przynależność wnioskodawcy do takiej grupy.

Z drugiej strony należy podkreślić, że fundusze pochodzące z EFS kierowane są do osób precyzyjnie zdefiniowanych w *Wytycznych w zakresie zasad realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w perspektywie 2014-2020*,

Innowacyjność

Kryterium innowacyjności funkcjonowało w pierwszych naborach organizowanych w początkowych latach wdrażania Strategii. W kolejnych latach usunięto je z części przedsięwzięć. Mimo to w ramach każdego naboru zdarzały się projekty o charakterze innowacyjnym i jako takie były opisywane. Innowacyjność mimo konkretnej definicji była bardzo różnie rozumiana i interpretowana, o czym świadczyć może lektura wielu wniosków, których autorzy na nią się powoływali. Nawet w oderwaniu od tego kryterium, wiele składanych wniosków zawierało wiele nowatorskich elementów i propozycji.

Projekty współpracy

Projekty współpracy były bardzo potrzebnym narzędziem w działaniu LGD, a zwiększenie limitu środków na nie do 10% budżetu było bardzo dobrym rozwiązaniem. Realizowane w ramach projektów współpracy wyjazdy zagraniczne i spotkania połączone z wymianą doświadczeń z partnerem zagranicznym są bardzo ważne. Projekty współpracy pozostawiają również więcej swobody działania, angażują więcej osób, niż inne działania. W takie projekty LGD „Brama na Podlasie” angażowało różne grupy społeczne, stały się więc one ważnym narzędziem aktywizującym. Ponadto są narzędziem elastycznym, w ramach którego można zrealizować wiele różnorodnych pomysłów. Procedury związane z realizacją tych projektów są również mniej skomplikowane, w związku z czym skraca się również czas ich realizacji.

Ocena funkcjonowania LGD

Obszar LGD „Brama na Podlasie” jest dużym obszarem, zarówno pod względem powierzchni, jak i liczby wchodzących w jego skład samorządów. Mimo to udaje się współpracę z samorządami prowadzić w sposób partnerski i bezproblemowy. Oczywiście każda współpraca w dużej mierze zależy od charakterów zaangażowanych w nią osób. W tej chwili zarząd LGD to aż 18 osób, a spotkania Zarządu odbywają się w miarę potrzeb, jeśli któryś z członków Zarządu z ważnych powodów nie może w nich uczestniczyć, wyznacza zastępstwo, co dowodzi jak poważnie i z jakim zaangażowaniem samorządy traktują partnerstwo w ramach LGD. O wszelkich planach LGD samorządy są informowane z równym wyprzedzeniem, zarówno w sprawach ważnych, jak i drobnych, i na wszystkie plany samorządy odpowiadają zaangażowaniem w miarę własnych potrzeb i aktualnych możliwości. Dobrym na to dowodem był udział przedstawicieli wszystkich gmin obszaru w wydaniu albumu o LGD „Brama na Podlasie” oraz w nagraniu filmu o stowarzyszeniu i jego działalności.

Działania aktywizacyjne realizowane z funduszy EFS przebiegają dobrze po trudnym początkowym okresie nauki nowych procedur. W tej chwili nie zdarzają się problemy organizacyjne, ani techniczne. Udaje się przeprowadzać wiele rodzajów takich działań, dopasowując kształt projektów do obowiązujących zasad i procedur. Przynoszą one zwykle bardzo wymierny efekt lokalnego włączania bardzo różnych grup, do których są adresowane. Obecne działania są ukierunkowane mniej na kampanie informacyjne (np. jak założyć stowarzyszenie, bo taką wiedzę można zdobyć we własnym zakresie), a bardziej na mentoring lokalnych liderów i ich inspirowanie.

Ocena procesu wdrażania

Większość procesów nie napotykała żadnych problemów, jeśli chodzi o finansowanie, czy też realizację rzeczową. Początkowe obawy, w jaki sposób małe organizacje otrzymujące granty poradzą sobie z ich obsługą zniknęły, gdy pojawiło się rozwiązanie w postaci pożyczek z Banku

Gospodarstwa Krajowego, udzielanych LGD. W ten sposób wiele małych stowarzyszeń mogło realizować projekty grantowe z EFRROW.

Z realizacją rzeczową nie było żadnych problemów. Konkursy były organizowane celowo, zgodnie z wynikami konsultacji społecznych i celami wpisanymi w LSR. Nie ma żadnego wskaźnika, którego wykonanie byłoby zagrożone. W wielu wypadkach udało się przekroczyć wyznaczone w strategii cele.

Procedury składania wniosków w naborach można określić jako nie nazbyt skomplikowane, przyjazne, opisane w większości przystępnym, wobec potencjalnych wnioskodawców, językiem. Jednak niektóre zapisy, napisane językiem ustaw i rozporządzeń, mogą być dla wnioskodawców nieco trudniejsze i mniej zrozumiałe, jako że niektórych sformułowań urzędowych nie da się z nich wyrugować. LGD przygotowuje dla wnioskodawców skróty i wyciągi w ramach doradztwa, by uprzystępnąć im cały proces.

Kryteria oceny wniosków w naborach narzucone przez Ministerstwo zostały uzupełnione zestawem kryteriów zdefiniowanych przez LGD, przez co cały zbiór kryteriów pozwalał wyłonić projekty najlepiej odpowiadające na potrzeby lokalnej społeczności. Kryteria sformułowane zbyt ogólnie są najczęściej najprostsze do opisania we wniosku, a z drugiej strony najtrudniejsze do ocenienia projektu, dlatego nie są one najlepszym narzędziem.

Wartość dodana podejścia LEADER

LGD okresowo aktualizuje bazę organizacji pozarządowych działających w regionie i wykorzystuje ją, każdorazowo informując wszystkie potencjalnie zainteresowane podmioty o swoich działaniach i planach. Najlepiej oczywiście układa się współpraca z organizacjami wchodzącymi w skład LGD lub byłymi beneficjentami w wyniku historycznych naborów. Kontakt raz nawiązany skutkuje długofalową współpracą, również same NGO uznają za wartość możliwość zaangażowania LGD we własne działania.

Współpraca z sektorem gospodarczym jest bardziej pragmatyczna, często bowiem skoncentrowana na potencjalnych korzyściach dla samych przedsiębiorstw.

Potencjał wytworzony w wyniku działań LGD jest wykorzystywany. W zakresie promocji zakończonych realizacji w regionie często następuje uroczyste otwarcie, z udziałem nie tylko lokalnych społeczności, ale także przedstawicieli samorządów oraz regionalnych mediów. Realizacje powstałe przy udziale środków LGD są zawsze odpowiednio oznaczane – pozostaje mieć nadzieję, że zarówno oznaczenia, jak i uroczystości związane z otwarciem, a przede wszystkim same obiekty, które mają dobrze służyć mieszkańcom, są i użyteczne, i pozostają w świadomości społeczności jako związane z działalnością stowarzyszenia.

Realizacje infrastrukturalne poprzedzają zwykle cały szereg związanych z nimi aktywności w postaci lokalnych wydarzeń organizowanych na bazie powstałych obiektów. Większość działań spełnia założenie komplementarności wpisane w strategię. Miękkie projekty aktywizacyjne prowadzone przez LGD prowadzone są również w obiektach zbudowanych lub odnowionych z innych funduszy.

7. Podsumowanie, wnioski i rekomendacje

Funkcjonowanie LGD, które zrzesza 16 samorządów wymaga sprawnego podejścia organizacyjnego oraz dobrej komunikacji. W przypadku LGD „Brama na Podlasie” możemy mówić o bardzo dobrej, latami wypracowanej współpracy, która skutkuje partycypacyjną metodą podejmowania istotnych decyzji. Stowarzyszenie to również organizacje pozarządowe. Dzięki animacji lokalnej oraz różnym formom wspierania finansowego udało się nawiązać partnerskie stosunki z dużą liczbą stowarzyszeń i grup nieformalnych.

Trzecim sektorem partnerstwa są przedsiębiorcy. Znaczna część funduszy kierowana do tej grupy z pewnością podnosi poziom rozwoju gospodarczego obszaru LGD. Wydaje się jednak, że grupa ta mogłaby bardziej i systematyczniej angażować się w funkcjonowanie Stowarzyszenia. Rekomenduje się znalezienie odpowiednich form aktywizacji społecznej grupy przedsiębiorców korzystających z funduszy LGD.

Rada LGD ma ściśle określoną rolę w procesie podejmowania decyzji o wyborze operacji. Posiedzenia Rady skutkują wyborem operacji, które najpełniej wypełniają kryteria oraz dają najlepszą szansę na realizację operacji, rozliczenie jej i w ten sposób osiągnięcie wskaźników zaplanowanych w LSR. Rola Rady jest jednak znacznie szersza. Członkowie tego organu reprezentują poszczególne gminy i sektory, przekazują informacje od społeczności i wspomagają komunikację oddolną. Jednocześnie członkowie, będąc silnie zaangażowani w funkcjonowanie LGD, sprawnie reprezentują LGD w swoich gminach. Dla utrzymania pozytywnych relacji w Radzie oraz mając na względzie funkcję promocyjną LGD należy dbać o kompetencje członków Rady nie tylko merytoryczne ale również społeczne i nakierowane na rozwój osobisty.

Biuro nie jest organem LGD, ale pełni rolę w organizacji, którą trudno przecenić. Organizacja naborów wniosków, szkolenia dla wnioskodawców, doradztwo, wsparcie Rady LGD w procesie weryfikacji wniosków, przygotowanie dokumentacji to wszystko obowiązki, które spadają na pracowników biura. Dodatkowo pracownicy zajmują się realizacją planu szkoleń, planu komunikacji, monitoringiem, animacją lokalną czy prowadzeniem projektów współpracy. Wszystkie te działania są wysoko ocenione przez wnioskodawców i osoby korzystające ze wsparcia biura oraz mieszkańców uczestniczących w aktywnościach organizowanych przez LGD.

Ważnym i szczególnie użytecznym rozwiązaniem jest połączenie funkcji Prezesa z kierowaniem biurem. Skrócenie łańcucha decyzyjnego, szybka komunikacja i pełna wiedza o złożonościach funkcjonowania LGD sprawia, że Stowarzyszenie może działać jeszcze sprawniej. Od władz LGD wymagana jest dbałość o wszelkie aspekty mogące sprzyjać poprawie warunków pracy biura, zarówno w wymiarze szkoleniowym, organizacji pracy czy uposażeń.

LGD funkcjonuje w sztywnych ramach prawnych i administracyjnych. Ilość dokumentacji i biurokracji sprawiają, że przy ograniczonych zasobach kadrowych trudno jest realizować ambitny plan aktywizacji społecznej. Wydaje się, że uproszczenie procedur pozwoliłoby w większym stopniu oddziaływać na kapitał społeczny, zwłaszcza ten powiązanych z organizacjami pozarządowymi. Po kilku latach wdrażania Strategii LGD nauczyła się funkcjonować w skomplikowanym świecie administracyjnym, niemniej postulat odejścia od administracyjnego formalizmu z pewnością przysłużyłby się do rozwoju Stowarzyszenia jak i lokalnej społeczności.

Ewaluacja końcowa wymagała od wszystkich członków Stowarzyszenia wytężonej pracy. Krótki czas realizacji badań sprzyjał kumulowaniu działań. Niemniej wsparcie i zaangażowanie władz LGD,

pracowników i członków LGD zapewniło sukces realizacji wszystkich założonych działań. Na koniec należy jeszcze raz podziękować wszystkim, którzy wnieśli wkład w powstanie tego opracowania, czy to poprzez przygotowanie dokumentów, zestawień, uczestnictwo w wywiadach grupowych i indywidualnych, czy też poprzez wypełnianie anonimowych ankiet.

8. Spis tabel i wykresów

Wykresy

Wykres 1.	Procent ankiet z poszczególnych gmin.....	- 11 -
Wykres 2.	W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?	- 21 -
Wykres 3.	W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnich latach (od 2016 roku) warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”?	- 21 -
Wykres 4.	Opinie na temat zaangażowania w funkcjonowania gminy.....	- 22 -
Wykres 5.	Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?	- 23 -
Wykres 6.	Czy rozważa Pan/i zmianę miejsca zamieszkania?	- 23 -
Wykres 7.	Powody zmiany miejsca zamieszkania.....	- 24 -
Wykres 8.	Czy Pan/i osobiście korzystał/a z infrastruktury / obiektów finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?.....	- 24 -
Wykres 9.	Czy Pana/i zdaniem projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców? -	25 -
Wykres 10.	Czy Pan/i osobiście korzystał/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?	- 25 -
Wykres 11.	Czy Pan/i zdaniem szkolenia, spotkania, festyny cieszą się zainteresowaniem mieszkańców? -	26 -
Wykres 12.	Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności?.....	- 27 -
Wykres 13.	Jak ogólnie ocenia Pan/Pani funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania?	- 28 -
Wykres 14.	Proszę ocenić funkcjonowanie Biura LGD	- 28 -
Wykres 15.	Proszę ocenić poniższe zdania dotyczące Biura LGD.....	- 29 -
Wykres 16.	Jak ocenia Pan(i) funkcjonowanie Biura LGD w poniższych wymiarach	- 29 -
Wykres 17.	Skąd czerpie Pan/Pani informacje dotyczące funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania? -	30 -
Wykres 18.	Który z kanałów przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD byłby dla Pani/Pana najbardziej odpowiedni?.....	- 31 -
Wykres 19.	Skąd, przede wszystkim, czerpie Pan(i) informacje o potrzebach mieszkańców? -	32 -
Wykres 20.	Czy nabory wniosków ogłaszane przez LGD odpowiadały na potrzeby mieszkańców? -	32 -
Wykres 21.	Czy realizowane w LGD nabory wniosków pomogły w rozwiązywaniu problemów społecznych związanych z:.....	- 33 -
Wykres 22.	Czy Pana(i) zdaniem za pomocą innych projektów można byłoby osiągnąć podobne rezultaty? -	34 -
Wykres 23.	Czy Pana(i) zdaniem środki finansowe przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane efektywnie (z korzyścią dla społeczności)?.....	- 34 -
Wykres 24.	Czy Pana(i) zdaniem LGD powinna podejmować dodatkowe działania, aby rozwiązywać problemy społeczne mieszkańców obszaru LGD?	- 35 -
Wykres 25.	Czy zna Pan/i Lokalną Grupę Działania Brama na Podlasie?	- 38 -
Wykres 26.	W jaki sposób dowiedział się Pan/i o Lokalnej Grupie Działania?	- 38 -
Wykres 27.	Realizacja finansowa	- 42 -

Tabele

Tabela 1.	Ludność ogółem	- 13 -
Tabela 2.	Saldo migracji w ruch wewnętrznym i zewnętrznym.....	- 13 -
Tabela 3.	Udział ludności w wieku produkcyjnym w % ludności ogółem	- 14 -
Tabela 4.	Wskaźnik obciążenia demograficznego	- 15 -
Tabela 5.	Wydatki budżetów gmin na jednego mieszkańca (w złotych).....	- 15 -
Tabela 6.	Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności	- 16 -

Tabela 7.	Podmioty gospodarki narodowej ogółem	- 17 -
Tabela 8.	Podmioty wpisane do REGON na 10 tys. ludności	- 17 -
Tabela 9.	Podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym	- 18 -
Tabela 10.	Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	- 19 -
Tabela 11.	Centra, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice	- 19 -
Tabela 12.	Bezrobotni zarejestrowani ogółem	- 20 -
Tabela 13.	Doradztwo indywidualne w liczbach.....	- 35 -
Tabela 14.	Szkolenia	- 36 -
Tabela 15.	Realizacja rzeczowa	- 40 -

9. Aneksy tworzone w toku realizacji badania

Narzędzia badawcze

9.1. Scenariusz wywiadu pogłębionego z wnioskodawcami/beneficjentami:

1. Jak wnioskodawca dowiedział się o konkursie, skąd pochodzi wiedza o LGD i jak jest ona znacząca;
2. Pomysł na projekt - skąd pochodził, czy ktoś pomagał w konceptualizacji, czy wynajmowano firmę lub osobę do pomocy w opracowaniu wniosku;
3. Zakres pomocy ze strony LGD, doświadczenia związane z doradztwem;
4. Znajomość wniosku i procedury, trudności z wypełnianiem wniosku;
5. Ocena wniosku w LGD, doświadczenia i opinie o kryteriach oraz ocenie przez Radę LGD;
6. Proces administracyjny po dokonaniu wyboru operacji do dofinansowania;
7. Ogólna ocena kontaktów z LGD w czasie opracowania wniosku, oceny i wyboru oraz realizacji
8. Podejście kontrfaktyczne: czy jeszcze raz spróbowałby wnioskować do LGD;
9. Podejście kontrfaktyczne: czy zrealizował pomysł mimo braku dofinansowania (dla osób, które nie uzyskały dofinansowania)
10. Podsumowanie i ogólne opinie o trudnościach i dobrych stronach procesu.

9.2. Scenariusz wywiadu pogłębionego z przedstawicielami gmin:

1. Czy w Pana/Pani gminie ludzie są aktywni. Czy jest dużo organizacji pozarządowych?
 - a. Czy działania LGD w jakiś sposób wpływają na rozwój aktywności społecznej mieszkańców (kapitału społecznego)?
2. Czy ludzie są w tej gminie przedsiębiorczy. Czy dla rozwoju obszaru lepsze są środki na podejmowanie czy na rozwój działalności gospodarczej?
3. A jak już rozmawiamy o ludziach, którzy tu mieszkają. W jakiej grupie należałoby szukać ludzi, którzy sobie gorzej radzą. Takich którzy wymagają najpilniejszej pomocy? (młodzież, seniorzy, niepełnosprawni)
4. Jeśli chodzi o kulturę i turystykę. Czy działania LGD jakoś wpłynęły na rozwój obszaru w tej dziedzinie?
5. Przejdźmy teraz do tego jak działa LGD. Jak wygląda komunikacja i współpraca pomiędzy gminami a LGD.
6. Czy ta współpraca pozwala działać efektywnie? Jak duży wpływ na to co robi i jak działa LGD mają władze gmin partnerskich?
7. Czy LGD dobrze widać w gminach. Czy pojawia się na dożynkach, organizuje konkursy, wyjazdy. Czy mieszkańcy wiedzą, że taka organizacja działa tu na obszarze.
8. W czym należałoby szukać największej zalety istnienia LGD?
9. Czy jest coś co można by poprawić w działaniach LGD?

9.3. Ankieta kierowana do wnioskodawców, beneficjentów i członków LGD

Ocena funkcjonowania LGD

Szanowni Państwo,

głównym celem funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania jest realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 opracowanej wspólnie z mieszkańcami naszego regionu. Strategia ta realizowana jest przez szereg przedsięwzięć, których zadaniem jest rozwiązywanie potrzeb mieszkańców.

W ramach podsumowań wdrażania programu oraz wypełniając zapisy zawarte w Strategii przygotowaliśmy ankietę. Zarówno podczas tworzenia dokumentu jak i teraz Państwa zdanie jest dla nas niezmiernie istotne.

Wszystkie dane pozyskane w ramach tej ankiety będą traktowane poufnie, a analizy dotyczyć będą jedynie uogólnionych opinii.

Prezes LGD

1. Jak ogólnie ocenia Pan/Pani funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania? LGD działa:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Bardzo dobrze
2. Raczej dobrze
3. I dobrze i źle
4. Raczej źle
5. Bardzo źle
6. Trudno powiedzieć

2. Proszę ocenić funkcjonowanie Biura LGD

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam
1.	Godziny pracy biura LGD są dogodne dla klientów				
2.	Strona internetowa zawiera aktualne informacje				
3.	Odpowiedzi na wiele pytań można uzyskać telefonując do biura LGD				
4.	Łatwo umówić się na spotkanie z pracownikami biura LGD				

3. Proszę ocenić poniższe zdania dotyczące Biura LGD

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam
1.	Pracownicy mają wiedzę odpowiednią do wykonywanej pracy				
2.	Pracownicy z zaangażowaniem wykonują swoje obowiązki				
3.	Pracownicy udzielają rzetelnych informacji i porad				
4.	Pracownicy są mili i uprzejmi				

4. Jak ocenia Pan(i) funkcjonowanie Biura LGD w poniższych wymiarach:

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Bardzo dobrze	Raczej dobrze	I dobrze i źle	Raczej źle	Bardzo źle	Trudno powiedzieć
1.	prowadzenie doradztwa						
2.	organizacja naborów wniosków						
3.	pozyskiwanie dodatkowych funduszy zewnętrznych						
4.	informowanie członków LGD o funkcjonowaniu LGD						
5.	prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych dla mieszkańców						
6.	współpraca z innymi LGD						

5. Skąd czerpie Pan/Pani informacje dotyczące funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania? **Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 najważniejsze kanały pozyskiwania informacji**

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Bezpośrednie kontakty z Władzami LGD
2. Bezpośrednie kontakty z pracownikami Biura
3. Walne zebranie członków
4. Oficjalna strona internetowa LGD
5. Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w miejscowościach na terenie LGD
6. Portale społecznościowe
7. Szkolenie dla potencjalnych beneficjentów (warsztaty, imprezy)
8. Informacja bezpośrednia w siedzibie (biurze) LGD
9. Inne sposoby. Jakież?

6. Który z kanałów przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD byłby dla Pani/Pana najbardziej odpowiedni? **Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.**

Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

1. Ankieta papierowa
2. Ankieta elektroniczna
3. Kontakt bezpośredni z przedstawicielem LGD
4. Kontakt mailowy
5. Kontakt telefoniczny
6. Kontakt poprzez portal społecznościowy (np. czat z pracownikiem LGD)
7. Panel dyskusyjny po zakończeniu szkoleń i spotkań (możliwość zadawania pytań, zgłaszania uwag)
8. Inny, jaki?

7. Skąd, przede wszystkim, czerpie Pan(i) informacje o potrzebach mieszkańców? **Proszę wskazać nie więcej niż 3 najważniejsze źródła.**

Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

1. Z własnego doświadczenia
2. Z rozmów z mieszkańcami
3. Z rozmów z samorządowcami, członkami organizacji pozarządowych itp.
4. Z mediów (lokalna prasa, telewizja, radio)
5. Z Internetu (portale, wortale, fora dyskusyjne)
6. Z badań społecznych i analiz gospodarczych
7. Z innych źródeł (jakich?)

8. Czy nabory wniosków ogłaszane przez Lokalną Grupę Działania odpowiadały na potrzeby mieszkańców?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Idealnie wpisywały się w potrzeby mieszkańców
2. W większości przypadków wpisywały się w potrzeby mieszkańców
3. Często miały się z potrzebami mieszkańców
4. Prawie w ogóle nie odpowiadały na potrzeby mieszkańców
5. Trudno powiedzieć

9. Jakie są najważniejsze problemy społeczne mieszkańców regionu (Pana/Pani gminy)? Proszę odpowiedzieć własnymi słowami.

Proszę odpowiedzieć własnymi słowami.

10. Czy realizowane w LGD nabory wniosków pomogły w rozwiązywaniu problemów społecznych?

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie tak	Raczej tak	I tak i nie	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Nie dotyczy
1.	Związane z potrzebą zakładania i rozwijania działalności gospodarczej						

2.	Związane z potrzebą stosowania odnawialnych źródeł energii (fotowoltaika, kolektory, itp.)						
3.	Związane z potrzebą rozwoju infrastruktury społecznej i kulturalnej (np. świetlice wiejskie, place zabaw dla dzieci)						
4.	Związane z potrzebą rozwoju infrastruktury turystycznej, sportowej i rekreacyjnej (np. boiska, siłownie zewnętrzne, altany)						
5.	Związane z potrzebą rozwoju aktywności społecznej mieszkańców (np. warsztaty, spotkania, pikniki, szkolenia)						
6.	Związane z potrzebą zachowania dziedzictwa lokalnego						
7.	Związane z potrzebą promocji obszaru objętego LSR						

11. Czy Pana(i) zdaniem środki finansowe przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane efektywnie (z korzyścią dla społeczności)?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej tak
3. Raczej nie
4. Zdecydowanie nie
5. Trudno powiedzieć

12. Czy Pana(i) zdaniem za pomocą innych projektów można byłoby osiągnąć podobne rezultaty?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak, inne projekty byłyby bardziej efektywne
2. Zastosowanie innych projektów dałoby podobne rezultaty
3. Nie, inne projekty byłyby mniej efektywne
4. Trudno powiedzieć

13. Czy Pana(i) zdaniem LGD powinna podejmować dodatkowe działania aby rozwiązywać problemy społeczne mieszkańców obszaru LGD?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. LGD powinna ograniczyć się do założeń Lokalnej Strategii Rozwoju
2. LGD powinna podejmować również wyzwania wykraczające poza LSR

3. Trudno powiedzieć

14. Co jeszcze mogła by zrobić LGD, aby skuteczniej rozwiązywać problemy społeczne?

Proszę odpowiedzieć własnymi słowami.

Proszę o podanie kilku informacji o sobie, wyłącznie w celach statystycznych

15. W której gminie Pan(i) mieszka?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Miasto Brańsk
2. Gmina Brańsk
3. Gmina Rudka
4. Gmina Ciechanowiec
5. Gmina Czyżew
6. Gmina Klukowo
7. Gmina Kulesze Kościelne
8. Gmina Nowe Piekuty
9. Gmina Szepietowo
10. Miasto Wysokie Mazowieckie
11. Gmina Wysokie Mazowieckie
12. Gmina Kołaki Kościelne
13. Gmina Rutki
14. Gmina Szumowo
15. Miasto Zambrów
16. Gmina Zambrów

16. Płeć

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Kobieta
2. Mężczyzna

17. Do jakiej kategorii wiekowej może się Pan(i) zaliczyć?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. mniej niż 18 lat

2. od 18 do 25 lat
3. od 26 do 35 lat
4. od 36 do 50 lat
5. więcej niż 50 lat

18. Jestem:

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Rolnikiem
2. Członkiem organizacji społecznej (stowarzyszenie, fundacja, KGW lub OSP)
3. Przedsiębiorcą
4. Reprezentantem podmiotu z sektora publicznego (gmina, dom kultury)
5. Żadne z powyższych

Dziękujemy za wypełnienie ankiety

9.4. Ankieta kierowana do mieszkańców obszaru LGD

Poziom satysfakcji mieszkańców obszaru LSR

Zapraszamy Państwa – mieszkańców naszego regionu do wyrażenia opinii na temat warunków życia w naszej gminie. Ankieta jest anonimowa a jej wyniki posłużą wyłącznie temu, aby dostosować Lokalną Strategię Rozwoju do potrzeb mieszkańców i regionu.

1. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej Tak
3. Trochę tak/trochę nie
4. Raczej nie
5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

2. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnich latach (od 2016 roku) warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak

2. Raczej Tak
3. Trochę tak/trochę nie
4. Raczej nie
5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

3. Jak obecnie ocenia Pan/i swoją gminę pod względem:

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Bardzo dobrze	Dobrze	Przeciętnie	Źle	Bardzo źle	Nie mam zdania
1.	Atrakcyjności turystycznej						
2.	Promocji dziedzictwa kulturowego, zasobów naturalnych i turystyki						
3.	Infrastruktury i oferty kulturalnej						
4.	Infrastruktury i oferty sportowej i rekreacyjnej						
5.	Infrastruktury drogowej						
6.	Zaangażowania mieszkańców w rozwiązywanie lokalnych problemów						
7.	Tożsamości mieszkańców z regionem						
8.	Działań i usprawnień na rzecz osób niepełnosprawnych						
9.	Działań na rzecz bezrobotnych						
10.	Działań na rzecz osób przed 34 rokiem życia						
11.	Działań na rzecz osób po 50 roku życia						
12.	Działań na rzecz kobiet						
13.	Możliwości zatrudnienia poza rolnictwem						
14.	Sprzyjających warunków dla przedsiębiorców i prowadzenia firmy						

4. Proszę ustosunkować się do poniższych stwierdzeń:

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowa nie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowa nie nie	nie wiem
1.	Uczestniczę w wydarzeniach organizowanych w gminie (kulturalnych, rekreacyjno-sportowych, obchodach świąt etc.)					

2.	Biorę udział w przygotowywaniu gminnych wydarzeń (sam(a) albo w ramach grupy, do której należę)					
3.	Należę do stowarzyszenia/organizacji pozarządowej (stowarzyszenie, fundacja, OSP, KGW, związek działkowców, itp.)					
4.	Należę do nieformalnej grupy społecznej (chór kościelny, etc.)					
5.	Mam możliwości, by wypowiadać się na temat ważnych zagadnień (dotyczących gminy i mojej miejscowości)					
6.	Jestem członkiem rady/komitetu (np. w szkole, klubie sportowym, przedsiębiorstwie)					
7.	Znam najważniejsze fakty historyczne dotyczące mojej miejscowości/gminy					
8.	Potrafię wskazać najważniejsze atrakcje turystyczne w okolicy					
9.	Na terenie mojej gminy mogą rozwijać się zawodowo					
10.	W mojej gminie powstaje wiele firm					
11.	W mojej gminie chętnie inwestują przedsiębiorcy					
12.	Na terenie mojej gminy są sprzyjające warunki dla turystów i osób przyjezdnych					

5. Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej Tak
3. Trochę tak/trochę nie
4. Raczej nie
5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

6. Czy rozważa Pan/i zmianę miejsca zamieszkania?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. tak
2. nie

7. Jakie są powody?

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Trudny dostęp do edukacji
2. Trudny dostęp do instytucji kultury

3. Utrudniony dostęp do placówek opieki nad dziećmi
4. Brak perspektyw zawodowych
5. Powody osobiste/ rodzinne
6. Inne (jakie?)

8. Czy w Pana/i gminie, poczynawszy od 2016 r. realizowano projekty ze środków unijnych?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak
2. Nie

9. Ile projektów zrealizowano?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Od 1 do 5
2. Od 6 do 10
3. Więcej niż 10
4. Nie wiem/trudno powiedzieć

10. Czy projekty te poprawiły warunki życia w gminie?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej tak
3. Trudno powiedzieć
4. Raczej nie
5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

11. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z infrastruktury / obiektów finansowanych ze środków unijnych, poczynawszy od 2016 r.?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak często
2. Tak, czasem
3. Trudno powiedzieć
4. Nie

12. Czy Pana/i zdaniem projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak
2. Ani tak, ani nie
3. Nie

13. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak często
2. Tak, czasem
3. Trudno powiedzieć
4. Nie

14. Czy Pana/i zdaniem projekty te cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak
2. Trudno powiedzieć
3. Nie

15. Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności? (Prosimy o zaznaczenie „x” trzech najważniejszych)

Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

1. Promocja obszaru, dziedzictwa kulturowego, zasobów naturalnych, turystyki
2. Infrastruktura i oferta kulturalna
3. Infrastruktura i oferta sportowa i rekreacyjna
4. Infrastruktura społeczna (świetlice, miejsca spotkań)
5. Infrastruktura drogowa
6. Aktywność społeczna mieszkańców (zaangażowania w sprawy lokalne)
7. Działania wzmacniające tożsamość mieszkańców z regionem
8. Działania wynikające z inicjatywy mieszkańców
9. Warunki życia osób niepełnosprawnych
10. Zmniejszenie liczby osób bezrobotnych
11. Zwiększenie liczby miejsc pracy poza rolnictwem
12. Działania na rzecz osób do 25 roku życia
13. Działania na rzecz seniorów
14. Działania na rzecz ochrony środowiska i klimatu

16. Czy zna Pan/i Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Brama na Podlasie”?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak znam, słyszałam/em
2. Nie znam, nie słyszałam/em

17. W jaki sposób dowiedział się Pan/i o Lokalnej Grupie Działania?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. od znajomych, sąsiadów
2. w instytucji (urząd, szkoła)
3. z lokalnej prasy
4. widziałem/am działania LGD
5. uczestniczyłem/am w działaniach LGD/ brałem/am udział w projekcie

18. Status na rynku pracy:

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Osoba (fizyczna, prawna lub inna) prowadząca działalność gospodarczą
2. Zatrudniony/a w rolnictwie
3. Zatrudniony/a poza rolnictwem
4. Uczący się/studiujący
5. Osoba bezrobotna
6. Inny typ, jaki?

19. Płeć:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Kobieta
2. Mężczyzna

20. Niepełnosprawność:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Osoba niepełnosprawna, posiadająca orzeczenie o niepełnosprawności
2. Osoba pełnosprawna

21. Wykształcenie:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. podstawowe
2. zasadnicze zawodowe
3. średnie
4. policealne
5. licencjat, inżynier

6. wyższe magisterskie
7. inne

22. Wielkość gospodarstwa rolnego:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. nie posiadam gospodarstwa rolnego
2. do 5 ha
3. 6-10 ha
4. 11-20 ha
5. 21-50 ha
6. >50 ha

23. Wiek

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. mniej niż 18 lat
2. 18 do 25 lat
3. 26-35 lat
4. 36-50 lat
5. więcej niż 50 lat

24. Miejsce zamieszkania:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Miasto Brańsk
2. Gmina Brańsk
3. Gmina Rudka
4. Gmina Ciechanowiec
5. Gmina Czyżew
6. Gmina Klukowo
7. Gmina Kulesze Kościelne
8. Gmina Nowe Piekuty
9. Gmina Szepietowo
10. Miasto Wysokie Mazowieckie
11. Gmina Wysokie Mazowieckie

- 12. Gmina Kołaki Kościelne
- 13. Gmina Rutki
- 14. Gmina Szumowo
- 15. Miasto Zambrów
- 16. Gmina Zambrów
- 17. Inna gmina

Dziękujemy za wypełnienie ankiety

9.5. Scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego

1. Wprowadzenie
 - a. Przedstawienie moderatora, opisanie celu badania, anonimowości uzyskanych odpowiedzi, konieczność nagrywania wywiadu z uwagi na późniejszą analizę wyników
2. Ocena wpływu na kapitał społeczny
 - a. Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
 - b. W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?
3. Przedsiębiorczość
 - a. W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
 - b. Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?
4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe
 - a. W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
 - b. W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?
5. Grupy defaworyzowane
 - a. Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
6. Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
 - a. Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?
7. Innowacyjność
 - a. W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
 - b. Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?
8. Ocena funkcjonowania LGD
 - a. Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwala na efektywną i skuteczną realizację LSR?
 - b. Jak jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
 - c. Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?
9. Zakończenie spotkania

Czas trwania 120 minut